
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

दाखल अंक	शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पुर्ण/ अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विक्रम सवंत)	Additional Particulars / Remark
M.2535	जातकाभरणम्	ढुंढिराज पाठक	~~जातक~~ ज्योतिष	अपूर्ण		3/6	44	संस्कृत	कागद	09	24		

वैशारवमाहात्म

श्रीगणेशाय नमः श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः
वैशारवमाहात्म्य ॥ अंबरीष उवाच ॥ येहेतत्परमं ब्रह्म वे
दवादिभिरुच्यते ॥ सदैवः पुंडरीकाक्षः स्वयं नारायणः प्रभुः
॥१॥ यो मूर्त्तोमूर्त्तिमानीशो व्यक्तोव्यक्तः सनातनः ॥ सर्वभूत
मयो विश्वो व्याप्तं येन सकलं हृदि ॥२॥ यस्मिन्सर्वमिदं दि
व्यमोतं प्रोतं प्रतिष्ठितं ॥ अप्रमेयं परमं परमात्मेति वि
श्रुतं ॥३॥ यतोजन्मादि जगतो योनिर्मायाश्च यं स्तुवे ॥ देहांते
स्मैव निगमा नात्मन्येव व्यवस्थितान् ॥४॥ कथमाराध्यते
सोयं सम्यक्पुरुषार्थदः ॥ योगिनामपि दु[illegible] देहेत[illegible]

वैशारव मास [illegible] १८[illegible]

वद ॥ ५ ॥ अनाराधितगोविंदैर्हरिपर्यर्चितैः ॥ न तपो पराप्त हा ना
नांल प्रा तेफलमुत्तमं ॥ ६ ॥ अनाख्याद्दितगोविंदपदांबुज
रजोचसः ॥ मनोवचयपथातीतं स्फीतं नाकलपेत्पदं ॥ ७ ॥ हवे
नाभाधर्य [illegible] वाडुवितोधनिगूनरां ॥ नान्यत्पुरयाभिजंतूनां मा
१ यथिवसे [illegible] नो ॥ नाथ मवत्मनिर्वार्तिन्य स्युयंते खिलसि
द्धफा ॥ कथ [illegible] त्यपतेसोयं केशवः क्लेशनाशनः ॥ ९ ॥ उपाय्यते
स भगवान् कथं नापापयोनिभिः ॥ नृपैः ॥ प्रकिंप्रियो नौ भगवा
नूकुम्भा [illegible] चाप्रसीदति ॥ १० ॥ तन्मे कथं प्रवजास्मिन्सर्वे भा
नाप्यते कथं ॥ देवेशो हि हरेलस्याप्रियो सि पनमार्पतेः ॥ ११ ॥

तेन त्वामेव पृच्छामि ब्रह्मन् ब्रह्मविदुत्तम ॥ श्रोतारं मध्यवक्तारं प्रश्नं
नं पुरुषं हृदये ॥ १२ ॥ शृण्वतः पुनाति वार्यापांतसा हि सलिलं यथा ॥ दुर्ल
भो मानुषो देहो देहिनां क्षणभंगुरः ॥ तत्रापि दुर्लभं मन्ये वैकुंठ
प्रियदर्शनं ॥ १३ ॥ संसारेऽस्मिन् क्षणार्धोपि सत्संगः शेवधिर्नृणां ॥ य
त्प्रार्थितः सु ... ये दिशा यज्ञमतो बृहत् ॥ १४ ॥ यस्मादेवाप्यते सर्वं
पुरुषार्थचतुष्टयं ॥ भगवन् भवतो यात्रा स्वस्त्यये सर्वदेहिनां ॥ १५
बालकानां यथा पित्रोरुत्तमश्लोकवर्त्मनां ॥ जनानां देवयत्रापि तदु
ःखाय स्वसुखाय च ॥ १६ ॥ सुखायैव हि साधूनां तादृशामच्युतात्मनां ॥
भजन्ति ये यथा देवान्देवा अपि तथैव तान् ॥ १७ ॥ छायेव कर्मसचि
वाः साधवो दीनवत्सलाः ॥ तस्मात्त्वं भगवन्मह्यं वैष्णवं धर्ममा

वि

दिशा॥१८॥ यस्योपदेशदानेन लभ्यते वेदजं फलं॥ स्वाचार्य्यो नापदृ
उपास्य॥ साधुपुरुषं मत्वा लविष्णुभक्तिमतावया॥ जननीपहत्वं
धर्मभिक्षमाधवसेवनं॥१९॥ यस्मिन्नानाश्रितो विष्णो विश्वभारा
श्रितं भवेत्॥ तुल्ये च नाम्नि नं संबंधे विमपेत नो॥२०॥ यस्य स्मरणमा
मात्रेण महापातकसंततिः॥ सर्वलिपमवाप्नोति सएको हरिरु
२ च्यते॥२१॥ कोन भाजनं हृदि यदा न मुकुंद चरणांबुजं॥ न भजेत
सर्वजंतुरूपास्य मृषिदैवतैः॥२२॥ अच्युतोनुपचितोऽथ्यातोऽप्याद
तोनानुमोदितः॥ सयः पुनाति सद्धर्मो चीर्णं विश्वं दहोपिहि॥२३॥
योयं कामणकापादिकारणस्यापि कारणं॥ अनंतकारणं योहि
जगज्जीवो जगन्मयः॥ अप्रबृहत्सत्त्वशोभस्थूलो गुणात्रिनिर्गुणो महान् र

सर्वत्र कर्तृता ब्रह्मेशुद्ध बस्याप्यकर्तृता ॥११॥ अन्वेतन प्रधानत्वं स
मत्वामिहमुच्यते ॥ तत्वांतरं चेतनानां कार्यकारणमेव च ॥१२॥ प्रयो
जनं तु वै योज्यं ज्ञात्वा तत्वसमासंख्यया ॥ संख्यासामुच्यते प्राज्ञैः विशे
षार्थविचिंतकैः ॥१३॥ इति मत्वास्य मत्रैवं तत्वसंख्या च तत्वतः ॥ ब्रह्म
तत्वादिकं चापि ज्ञात्वा तत्वं विदुर्बुधाः ॥१४॥ संख्यास्तत्वाभ्यासाक्केचेषां स
ङ्गिनाख्यात्मकं स्मृताः ॥ योगजामपि तेषु पश्यन्त्याह्निकं वदाम्यहं ॥१६
प्राणापानप्रनो नित्यं ध्यानवान्निःप्रतेन्द्रियः ॥ भैक्ष्यभक्षी जितीचापि
सर्वप्रत्याहृतेन्द्रियः ॥१७॥ धारणा हृदये सत्वा ध्यायमानं महेश्वरं ॥ दे
वदेवकाग्निकासीनं पीतवस्त्रं सुलोचनं ॥१८॥ पद्मपत्रं तु द्योतितमुखं
ब्रह्मसूत्रकटीवेतरां श्वेतवर्णं चतुर्बाहुं वरदाभयहस्तकं ॥१९॥ योग

आमानसी सिद्धि विष्णु भक्ति पभास्मृता॥ यत्वं भक्ति मांद्रे वे विष्णु
भक्तस्य न्यते॥२०॥ एवं भक्ति सम्मादि हा विविधा रूपनंद्र ना॥ सात्वि
की भाजसी चैव तामसी से द न स्मृथा॥२१॥ नानाश्रकारा विसेषा निस्यो
पामित तेजसः॥ यथाग्निः सुसमिद्धार्चिः कपोस्ये धांसि भस्मसा त्॥२२
प [illegible] भि नगवद्दू ह्रिः स्पाथा ह्रित त्ह्स णा त्॥ पावज्ञो नो भजति नो
भु [illegible] णु सत्तिश्वाचं सुधा कृपमशो धनसै केसा वं॥ तो वृष्णी नाम
९ वणाधर्म शतापिषा तैः दुःखानिता विलसते बहु जन्मजानि॥२४॥ सं ९
कीर्तितो विनितेन कीर्तिना तैः श्रुताऽनुभावो भगवाननंत॥ समवितो यं
विन हंति मघं वा स्तुर्यथा भानुर्विवैर्तकांतं॥२५॥ न ह्यन्न दैवानि
पागतीर्थ गान श्रुतां वा पतपः क्रियाभिः। यथा विशुद्धिं लभते

तनात्मा हरिरास्थिते श्रीभगवाननंततो कथा विशुद्धा नन्न नाथ ता
स्तास्तात्वं पश्या हरिनाथ कथ्या ॥ संकीर्तिते पत्र पावित्र मूर्तिः सुम्रमु ग
ते वंशमत्सिायुकीर्तिः ॥ धन्यो सिधीन सुधुर्य धनयम सुपसाने:
क बुद्धि हृद यौधुनि वैष्णावानां ॥ २७ ॥ यन्नोहि कीमतीनसौ सवसौभग
वसौ मम श्रीः श्रीलक्ष्मीनाथ सुकथा श्रवणे समिद्धा ॥ २८ ॥ अनाद
नाथ पुरुषं समस्वपाव पदे विष्णुम व्ययं ॥ भुक्तभुजे पोलमेघात प्रवुध:
पुरुषोत्तमं ॥ २९ ॥ माया जनित संसारा सो सतपा नान्न माय या ॥ सा
श्यते आश्रुतं बुबे: स्वयं जानाति नेइवान् ॥ ३० ॥ नाविश्रुते ते नृपथ मते
त्वमशान मेतद्विपुलं पुनर्मां ॥ तत्पृछसे तीर्थपदप्रसंगात्क थायसं वै
ष्णावगौरवेण ॥ ३१ ॥ नातः परं परमतोषविशेषपोषं पश्यामि पुण्य
मुविनेव पवनसारपा ॥ संतः प्रस... ज्य वदनं तगुणानंतानन्धेयो

निधानभुजगावभुजोभजंतो॥३४॥ ब्राह्मणाः सुतपसीसत्यां ब्रह्मापा
गतपांसिवा श्रुतिस्मृतिदयापातीस्यागौंनयःस्तनबोत्तरे॥३५॥ आदित्य
चंद्रमावायुर्भूमिरापोंबरंदिशाः॥ ब्रह्माविष्णुस्तरुद्रश्च सर्वभूतम
पोहविः॥३४॥ विष्णुच रूपोस्वर्यशाकोजगद्देतव नावचं॥ स्वयंभूस्तोउ
माक्लिप्य सदा नं ■ मुपभुंजतो॥३५॥ ततस्तुतीर्थान्याद्रमाद्रेपाथ
नाधनात्मानुयभूमिलेखातापनात्मनः पूजकस्तुण्यलक्ष्मीःस्व ब
१० स्वस्तानांरखित्वात्मभक्तान्॥३६॥ ब्राह्मणं विष्णुवद्धुध्या विद्वांसं सा
धुपश्यति॥ सएव वैष्णवो यश्च स्वस्वकर्मेकृनि ष्टता॥३७॥ किं विद् ११
तन्मपापोर्हनत्स्य यन्मं नवास्मा तुष्टं तु वगगायां नकथावस
नोधिकः॥३८॥ प्राणोयं माधवो मासः पुण्यो माधववल्लभः॥ तस्या
पिसप्तमीस्तु क्लीगंगायामति दुर्लभा॥३९॥ वैशाखस्तु कसतपस्यांजान्ह

ण्न्तबीजहुनापुमा॥ कौधात्पितापुनस्त्यक्ता कर्णनं घ्रातुदासि
णा तु॥४०॥ तस्यां समन्वंपे हे वीगंगां गगनमेरवलां॥ स्मातास
स्य कै विधानेन विसंर्थ्यं सुकृतोनरः॥४१॥ तस्यां यस्तु पंपे है बा
ग न विजुमस्यां नयथा विधिः॥ साक्षात्पश्यति तं गंगा स्वाकं॥ हिम
नपातकै॥४२॥ नभाथवसमीमासोनृगांगास द्दशीन हौ॥ कुले
भः रवकुयोगोर्यंत विस क्षेपंवलस्य ले॥४३॥ विष्णुपादोद्भवौ कौ
द्द गा गा ॥ मलौकोद्भु पापनाशं॥ विभि रवो नोत्ति न्भ्यांतं यापुनाति
जगन्नयं॥४४॥ स्वर्गारोहणा॥ क्षेपिः सत्तामानंदकावित्ती॥ अ
नेकदुविलोड्डापवगात्मिणी दुर्गतातिकी॥४५॥ श्रीमहेशजटाजु
टवासिनी दुरवनाशिनी॥ भजमानजनरस्या नेस्मानकाघवि

नो द्विनी ॥४६॥ सगरान्वयनिर्वाणकारिणी धर्मपालिनी ॥ त्रि
मार्गगा त्रिपथी देवी लोकालंकृतसारिणी ॥४७॥ दानत्ववदर्शनस्ना
नकीर्तनध्यानसेवनैः ॥ पुण्या न पुण्यान्पुरुषान्पापावप्तिसहस्रशः
॥४८॥ गंगागंगेतिगंगेति यो ब्रूयात्संध्यामितिवितं ॥ सुडुयैस्थ्येज्व
लत्पापं हंति जन्मशतुपार्जितं ॥४९॥ योजनानां सहस्रेषु गंगा यः
स्मरते नरः ॥ अपि दुष्कृतकर्मासौ लभते परमां गतिं ॥५०॥ वै
११ शाख [illegible] स्तु समाप्नोति दुर्लभ्यासा विशेषतः ॥ प्राप्नोति जगतीपात्त
हविविधं [illegible] लाद्भुतं ॥५१॥ न माधवसमो मासो न माधवसमो
विभुः ॥ पुनाति दुष्कृतं मोक्षं मज्जमानं जनं तु यः ॥५२॥ हतं ज
पं हुतं स्नातं यन्महत्पामासि माधवे ॥ अस्य यं तु ग्रहे देप पुण्यं

मा धनवत्सं ॥ ५३॥ यथा देवेषु विश्वात्मा देवो नारायणो विभुः
यथा जाप्येषु गायत्री श्रेष्ठा नदीषु जाह्नवी यथा ॥ ५४॥ यथाम्बा सर्व
नारीणां तपतां भास्करो यथा ॥ आरोग्यलाभो लाभानां द्विप
दां ब्राह्मणो यथा ॥ ५५॥ परोपकारः पुण्यानां विद्यानां निगमो य
ग था ॥ मन्त्राणां प्रणवो यद्वद्ध्यानानां आत्मचिंतनं ॥ ५६॥ सत्यं स्व ०नि
धर्मनिरतत्वं तपसां च यथा परं ॥ शौचानामर्थशौचं च दानानामभ
यं यथा ॥ ५७॥ गुणानां च यथा लोभक्षयो मुख्यगुणः स्मृतः ॥ मासा
नां प्रवरो मासस्तथासौ माधवो मतः ॥ ५८॥ तत्र यत्क्रियते स्नानं यज्ञ
दानं तपो व्रतं ॥ जप होम ध्यान पूजादि तदक्षय फलं स्मृतं ॥ ५९॥ वैशा
खांतानि पापानि प्रसूयंतानि नमासिनः ॥ परोपकारकं पैशुन्यं श्रांता

१२ निसुकृतानि च ॥६०॥ कार्त्तिके मासे यत्किंचित्तुला संख्योदिवाक
रे ॥ स्नानदानादिकं राजन्तस्य चार्द्धं गुणं स्मृतं ॥६१॥ तस्मात्सहस्र
गुणितं माघे मकरगे रवौ ॥ ततोपि शतसंख्याकं वैशाखे मेषगे
भगो ॥६२॥ ते धन्याः श्रेष्ठ सुकृतिनो नरा वैशाखमासि ये ॥ प्रातः स्ना
त्वा विधानेन पूजयंति मधुद्विषं ॥६३॥ प्रातः स्नानं च वैशाखे यज्ञ
दानमुपोषणं ॥ हविष्यं ब्रह्मचर्यं च महापातकनाशनं ॥६४॥ पुनः
कलियुगे राजन्नेतदेवं भविष्यति ॥ अश्वमेधादिकं यस्मान्म
हात्म्यं माधवस्य यत् ॥६५॥ अश्वमेधसहस्राः पुण्याः कलौ नैव प्र
संस्यते ॥ एष माधवमासस्य ह्यश्वमेधसमो विधिः ॥६६॥ अश्वमेध १२

स्य पत्पुण्यं स्वर्गमोक्षफलप्रदं ॥ न वेत्स्यंति कलौ पापा ज्जनाऽइति
तद्गुद्धयः ॥६७॥ तस्मिन्नृतिसे नरः पापैर्न तव्यं न रकार्णवे ॥ अ
स्फविनल स्वरूपप्रत्वा नोयेन निर्मितः ॥६८॥ इति श्री पद्मपुराणे पा
ताल खंडे वैशाखे महात्म्ये प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥
श्रीसृतउवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा नारदस्य महात्मनः ॥ अंबरीषास
राजर्षि विस्मितो वाक्यमब्रवीत् ॥१॥ अंबरीष ॥ मार्गशीर्षादिकान्
मासान्द्रहित्वा पुण्यान्महामुने ॥ सर्वमासाधिकं मासं माधवं वि
शंससि ॥२॥ सर्वेभ्यो प्याधिकः कस्मान्माधवो माधवप्रियः ॥
को विधिस्तत्र किं दानं किं तपः का च देवता ॥ अ तत्वादनपणांभोज
रजसा पावितं मामे ॥ उपदेशप्रदानेन प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥४॥
स्य

पा

सं

धर्मिष्ठो धर्ममार्गाणामुद्धर्तासि महामुने॥ ॥ त्वमेको किल तत्त्वा
र्थवेत्ता धर्मोपदेशकः॥५॥ कर्मोपदेष्टा कर्त्तासि त्वममलां। न प्रयोज
कः॥ धर्मवृत्त्येषु सर्वेषु तस्य ते समभागिनः॥६॥ क्रतुसत्रतपो
दानैर्यत्फलं समवाप्यते॥ धर्मोपदेशदानेन तत्पुण्यमुपलभ्य
ते॥७॥ तीर्थस्नानतपोयज्ञकर्म यत्कुरुषे मुने॥ आपितनाकं यथा
११ लोकान्प्रवर्त्तयितुमेव तत्॥८॥ यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो ज
नाः॥ स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्त्तते॥९॥ न त्वं हि सिद्धवीय
र्मं चुपदेष्टुमर्हता॥ दुर्लभो भोगुरुः संबोधो देशकालोपपत्तयः॥ ५४ १३
न केवलं तथा भावाः स्यतः। शीनलं र्पतिनः॥ नाद्यल्लाभाद्योऽप्ये
ते त्वया तव समागमः॥११॥ अपमदं मधुस्मेन रस्कुनदंत
सुतः गात्॥

प्रजाद्व या ॥ प्रवर्त्तताहि विश्वेश्वर भागवतीमधुसूदने ॥ १२ ॥ श्रीनार
द उवाच ॥ शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि हिताय जगतस्तव ॥ विधिमाधव
मासस्य यछ्रुतं ब्रह्मणः पुरा ॥ १३ ॥ दुर्लभं भारते वर्षे जन्म तस्मा
१. न्मनुष्यता ॥ मानुषं दुर्लभं लोके स्वस्वधर्मप्रवर्त्तकं ॥ १४ ॥ ततो
पि च हि विष्णुपाल्यस्तु देवो द्विर्दुर्लभतः ॥ तत्रापि दुर्लभो मासो माध
वो माधवप्रियः ॥ १५ ॥ तमवाप्य ततो मासं स्नानदानजपादिकं ॥
कुर्वंति विधिना ये तु धन्याः सुकृतिनो नराः ॥ १६ ॥ तेषां दर्शनमात्रेण
पापिनोपि विकल्मषाः ॥ भवंति भगवन्नूतात भाविताधर्म
कांक्षिण ॥ १७ ॥ अंबरीणमहत्पूण्य प्राप्येकेन विस्तरणं ॥ माधवे मा
सि वैस्नानं प्रातर्नियमसंयुत ॥ १८ ॥ यदानंदवनेशानां वसतो

वर्षकोटिजितः ॥ तस्मात्भाद्रपदे मासि स्नाने नैव वा वल्लभ्यते ॥१९॥ उ
हार्थे यत्पुनावृतं तत्राकथयिष्यते ॥ भार्यया सह संवादं देवश
र्माद्विजोत्तमः ॥२०॥ नेपालीनेपुण्ये पुष्पे पुतिये वामयकटके ॥ कौडि
कस्यकुले जातो देवशर्मा द्विजन्मनः ॥२१॥ धनपुत्रविहीनस्त्वेकबडु
दुखः समन्वितः ॥ दारिद्रेण सुदुखेन सर्वदैव प्रपीडितः ॥ पुत्रोपा
१४ यं धनस्यापि दैवाचानोविचिंतयत् ॥ एकदा तु प्रियानस्य सुम
नानाम सुव्रतः ॥२३॥ भर्तारं चिंतयानं तं मधो दुखमलस पत्नी १४
समालोक्य तदाकांता तमुवाच यशस्विनी ॥ गर्भा दुखजाले नस्संस्थे
स्त्व तव चिंतां प्रहरसित ॥ मामो हे न प्रभूदोसि त्यज त्वं तामतन्
मते ॥२५॥ मम दुखं समानं हस्सस्य स्यो भवेत्सुखं ब्रज ॥ नास्ति चिंता

समो दुःखं कापत्रो पापमेव हि ॥२६॥ श्रीनारद उवाच ॥ प्रियाव
कथं स संप्राप्य दैवशर्मा महामतिः ॥ उवाच वचनं प्रीतो दुःखितोपि
ग त्सरव संतोसरवः ॥२७॥ देवशर्मद्विज उवाच ॥ धुलेयानिनितं मदे सिता दुःख
स्यकारणं तत्सर्वतं प्रवक्ष्यामि भूतानैवावधार्यतां ॥२८॥ जानेन केन
पापेन धनहीनोस्मि सुव्रत ॥ तथा पुत्रविहीनोस्मि एतद्दुःखस्यका
रणं ॥२९॥ सुमनोवाच ॥ शृणु यत्नामाभिध्यास्यामि सर्वसंदेहनाशनं ॥
स्वरूपं शृणु पदे शाम्य सर्वमलानां नाशनं ॥३०॥ संतोषं परमं पुण्यं
मनः सौख्यादिकारणं ॥ असंतोषं परं पापमित्याहुर्ब्रह्मवादिनः ॥
॥३१॥ लोभः पापतरोबीजं मोहो मूलं तु तस्य हि ॥ असत्यं तस्य हि

स्कंधो माया शाखाश्च विस्तताः ॥४॥ मदः कोटिल्यपत्राणि कुबुध्या
पुष्पितः सदा ॥५॥ अनृतं तस्य सौगंध्यं महानं फलमेव च ॥ छद्मपा
शांउच्छ्रोणाश्च कूटाकूटाश्च पापिनः ॥६॥ पक्षिणो मोहवृक्षस्य मा
याशाखासमाश्रिताः ॥ अज्ञानं सुफलं तस्य रसो धर्मपतस्य हि ॥७॥
भबोहकेनसंवृद्ध तस्य श्रद्धा समनुप्रियः ॥ अधर्मरक्तिनससस्तस्य उत्कृ
दैअधिपायते ॥९॥ ताहशोश्च फलेश्चैव सफलो भपीहपः ॥ नस्य छायां
१५ सभास्रित्य सो नरः पापिवर्तिनः ॥१०॥ फलानि तस्य योश्नाति सुपक्वा १५
निहिनेदिने ॥ फलानां तुरसो रूपापि अधर्मेण तुपोषितः ॥११॥ सुसंतु
ष्टोसवन्मर्त्यपतनाभवम्छति ॥ तस्माच्छिंनापवित्यज्य स्वामिंल्लोभ

निवारय॥३८॥ धनपुत्रकलत्राणि चिंतामेतां न का न पेतु॥ योहि वि
द्वान्नैत्क्वांतमूर्खणांप ध्यमेवाहि॥ मृषाचिंतयते नित्यं दिवारात्रौ वि
मोहितः॥३९॥ भार्यां वपसि विद्वामि कथं पुत्रा न हं लभेतु॥ एवं चिंतयते
नित्यं कथमर्थो ममैव हि॥४०॥ ह्यपामेकं प्रपश्यत्स्वाचिंतामेव मह
त्सुखं॥ पुनश्चैतन्यमायाति महादुःखेनपिड्यते॥४१॥ चिंतामोहोपावि
ष्ट अनुवर्तयास्मि द्विज॥ संसारे नास्ति संबंधः केन सार्द्धं महामते॥४२
मित्राणि बांधवाः पुत्राः पितामाताशुतस्तथास्वसंबंधाः वंत्येते कलत्राणि
तथैव च॥४३॥ देवशाभक्तिवान्वा॥ संबंधाकि दृशो मइ तन्मे विस्तरतो वद
जायते येन ते सर्वे धनपुत्रादि बांधवा॥ सुमनाउवाच॥ ऋतंः पंचविध
पुत्राः जायंते तान्वदाम्यहं॥ न्यासापहारकं वै केचन संबंधीनं प्रियं॥४४

ऋ

सिद्धं लभ्यमुद्रासीनं मिति कांतत्र वंतिते॥ लक्षणानि प्रवक्ष्यामि तेषां मे
वपृथक् पृथक्॥ न्या॥ पुत्रः मित्रोः प्रियाभार्या पिता माता च बांधवाः॥ स्वेन
स्वेन विजानंते स्वं बंधेन मातृती गले॥४६॥ न्यासापहारकास्तेन यस्य ये
न हृतं भुवि॥ न्यासस्वामी भवेत्पुत्रो गुणवानरूपवान्भुवि॥४७॥ येन
ह्यपहृतं न्यासं तस्य गेहे न संशयः॥ न्यासापहारपापात्स्वं हृतं गच्छति दारु
१६ णी॥४७॥ न्यासस्वामी भवेत्पुत्रो न्यासापहारकस्तथा॥ गुणवान् रूपवा १६
न् देवसर्वलक्षणसंयुतः॥४८॥ साक्षिं व दर्शयेत्तस्य भपुत्रो जातवान् दि
नेदिने॥ प्रियावाग्मधुरो वाग्मी व हृस्ने हं विदर्शयेत्॥५०॥ स्वीयं देव्यस
समहृदयप्रीतिस्याद्येवातुल्यं पश्चात्येन प्रहृतं तं न्यासापहारणात्तु॥५१॥
दुःखमेव महाभाग दारुणं प्राणनाशनं॥ तद्दृशं तस्य सोदर्यपुत्रोमृतो

महागुणैः ॥४२॥ अन्यथा पुत्रवत्ततो भ्रतामथणं तं सगच्छति ॥ दुःखं हता
प्रयात्येवं प्रहृत्येवं पुनः पुनः ॥४३॥ मत्पुत्र पुत्रेति प्रलापं प्रकरोति सः ॥४
तदा हास्यं करोत्येषः कस्य पुत्रोहमित्युक्ता ॥ अनेनापहृतं न्यायं मही
पं पापचारिणा ॥४५॥ द्रव्यापहारिणेनापि मम प्राणा गताः किल ॥ सुखेन
मद्धनान्वेद अस्यहीनेन न वै पुत्राः ॥४६॥ तथा दुःखं प्रदत्तोहं द्रव्यमुद्दृत्य
दत्तं मे ॥४७॥ इति श्रीपद्मपुराणे पातालखंडे वैशाखमहात्म्ये द्वितीयो
ध्यायः ॥२॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ सुमना ॥ ऋणसंबंधिनं पुत्रं प्रवक्ष्यामि तवा
ग्रतः ॥ ऋणं यस्य गृहीत्वा यः प्रयाति मरणं किल ॥१॥ अर्थदाता सु
तोत्पन्नः भ्राता वाथ पिताथ प्रियः ॥ मित्ररूपेण भूत्वा हि अंतर्दुष्टः सदैव स
॥२॥ अगुणांश्चैव प्रपश्यन्स क्रूरो निष्ठुराकृतिः ॥ जल्पन्ने निष्ठुरं वाक्यं

स्वदेवस्वजने षु च॥३॥ मिष्टं मिष्टं समश्नाति भोगान्भुंजति नित्यशः
॥ कृतकर्मरतो नित्यं चैनकर्मणि सस्पृहः॥४॥ गृहाद्द्रव्यं चोरयति वा
र्यमाणः स कुप्यति॥ पितरं मातरं चैव कुत्सते च दिने दिने॥५॥ द्राव
कः त्रासकश्चैव बहुनिष्ठुरजल्पकः॥ एवमुद्दिश्यते द्रव्यं सुखेन प्राप्
तिष्ठति॥६॥ जातकर्मादिभिर्बाल्ये द्रव्यं गृह्णाति दारुणं॥ पुनर्विवाहस म
योत्पन्ना मे दैन्ने कथा॥७॥ एवं संक्षीयते द्रव्यं मेव मे तद्दृत्यापि॥ गृ
१२ हस्थे ग्रहादिकं किंचिन्न मेव हि न स शापः॥८॥ पितरं मातरं चैव निहत्य १२
के दिने दिने॥ सुहृज्जैर्मुष्टिलैश्चैव कृत्वा घातैः सुदारुणैः॥९॥ मृते तस्मि
न्पितरि मातर्यपि च निष्ठुरः॥ निःस्नेहो निष्ठुरश्चैव जायते नात्र संश
यः॥१०॥ श्राद्धकार्याणि दानानि न करोति सदैव सः॥ र च विधापि येषु श्रा
मवंति च महीतले॥११॥ ऋणसंबंधिनस्त्वेते ज्ञातव्याः सर्वथा बिसे॥ नि

शुश्रुषं प्रवक्ष्यामि तवाग्रे द्विजसत्तम ॥१२॥ बाल्येवयसि संप्राप्ते शुश्रू
षेवर्ततेतु यः ॥ पितरं मातरं चैव क्रीडमानो हि ताउ येत् ॥१३॥ ताउ यित्वा
प्रयात्येव प्रहस्यन्त पुनः पुनः ॥ पुनर्भाषाति तं चैव मातरं पितरं पुनः ॥
॥१४॥ सक्रोधो वर्त्तते नित्यं कुत्सते च पुनः पुनः ॥ एवं स वर्धते नित्यं नै
नकर्माणि सर्वदा ॥१५॥ पितरं रंजायिलोच मातरं च पुनः पुनः ॥ प्रयात्ये
व सुदुरात्मा ॥ वैराग्य भावतः ॥१६॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि यस्माल्लि
प्येस वै त्रियं ॥ यस्माद्बाल्ये क्रीडैर्लालनैः ॥ वयः प्राप्य प्रियं कुर्या
न्मातापित्रोनतं नतयं ॥ सत्कृमासं तोषयेन्नित्यं तावुभौ पतितो बयंत्र
१८॥ स्नेहेन वयसा चैव प्रियसं भाषणे न च ॥ मृतेषु तौ समाज्ञाय स्नेहे
न रुदते पुनः ॥१७॥ आद्यकर्माणि सर्वाणि पिंडदानादिकां क्रियां ॥ कपोत्ये वा

तिदुःस्वार्थाच्चत्तो ह्योपात्रेषु पच्छति॥२०॥ न पात्र पान्वितो स्नेहा
न्नं त्वापयति निश्चितं॥ यस्माल्लभ्यं भवेत्कांनं प्रयच्छति न संशयः॥२१॥
पुत्रो भ्रात्ता मतः शास्त्रः अनेन विधिना किल॥ उदासीनं प्रवक्ष्यामि नवाप्ये
प्रियसाप्रतं॥२२॥ उदासीनेन भावेन सदैव परिवर्तते॥ ददाति नैव गृह्णा
नं ति न च कुप्यति तुष्यति॥२३॥ नैव प्रयाति संत्यज्य उदासीनो द्विजो
त्तमः॥ तवाग्रे कथितं सर्वं गुणानां गतिसिद्धिशी॥२४॥ यथा गुणास्ता
था भार्या पितामाता तायबांधवाः॥ पुत्रा ख्या पत्नीमात्राताः पश्चाव्रस्ता १८
नगादत्ताथ्या॥२५॥ गजोमहिष्यो दास्यश्च रूणसंबंधिनस्तथा॥
गृहीतमात्रयोः केन भावाभ्यां तु न कस्य हि॥२६॥ न्यासमेवं न क
स्याचिहतं वै पुत्रजं न्मानि॥ यथा न पाप्तिनकस्याप्तिक्रमणं कौतस्कुतस्ति
॥२७

नवैरमस्ति केनापि स्नर्वर्जन्मानि वैष्णवं तां । आवाभ्यां तु हि विप्रेंद्र नत्पं क्रो
हि मपापति ॥२८॥ एवं शालाश्रमं ग छत्यपृ विंतामनर्थकां ॥ इतनं नैव
वे कस्यापि नैव दृत्तं तथा पुनः ॥२९॥ कथं ते धनमायाति विस्मयं व्रज
तां विप्रो ॥ प्राप्तव्यमेव वा यत्र प्राप्नोत्यं द्विजोत्तम ॥३०॥ अनायासेन तु
स्तो हि तत्र वैव प्रतिजायते ॥ महता वै प्रयत्नेन द्रव्यं न लभते मानवाः ॥ अ
जभानं व्रजत्येव न क्षितं च न तिष्ठति ॥ एवं शालाश्रमं गच्छत्यपजन्विंता
मनर्थकां वृथा ॥३२॥ कस्य पुत्राः प्रिया भार्या कस्य स्वजनबांधवाः ॥ कः
कस्य नास्ति संसारे न संबंधो द्विजोत्तम ॥३३॥ मायामोहेन संमूढाः मा
नवाः पापचेतनाः ॥ इदं गृहं मयैवं पुत्र इदं भार्या ममैव हि ॥३४॥ अनंतं
दुःखपतेकांतसंसारस्य हि बंधनां ॥३५॥ इति श्री पद्मपुराणे पातालखंडे

उ वैशाखमहात्मे तृतीयोध्यायः॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥
नारदउवाच॥ एवं बोधितविप्रेंद्र देवशर्मा द्विजोत्तमः॥ पुनः प्राह प्रियां
भार्यां संहितां ज्ञानवादिनीं॥ १॥ देवशर्मउवाच॥ सत्यमुक्तं त्वया भद्रे
सर्वसंदेहनाशनं॥ तथापि वंशमिच्छंति साधवः सत्यमुत्तमाः॥ २॥
यथा पुत्रस्य मे चिंता न धनस्य तथा प्रिये॥ येकेनाप्युपायेन पुत्र उत्प
१८ द्यतां स्यह॥ ३॥ सुमनाउवाच॥ पुत्रेण लोकान्जयति पुत्रस्तारयते कु
लं॥ सुपुत्रेण महाभाग पिता भाता नु जीवितः॥ ४॥ एको पुत्रो वरः १८
कांतैन रुचि निर्गुणैः स्फु किं॥ एकस्तारयते वंशं मन्ये संतापकारकाः
॥ ५॥ पूर्वमेवमया प्रोक्ता मन्ये सर्वं यथा भागिनः॥ पुण्येन प्राप्यते पुत्र
पुण्येन प्राप्यते कुलं॥ ६॥ सुगर्भ प्राप्यते पुण्यैः तस्मात्पुण्यं समाचरे
त्॥

त् ॥ जातस्य मृत्युर्वै वास्मिंजन्म नूनं मृतस्य च ॥७॥ पुण्यैः प्राप्य
ते पुण्यैः दुःखं मृत्यैः पातकैस्तथा ॥ सुखानां यांति च पंकांतसत्यमे
व वदाम्यहं ॥८॥ ब्रह्मचर्येण सत्येन तपसा नित्य वर्त्तते ...
नियमैश्च थापि क्षमा शौचेन वल्लभ ॥९॥ अहिंसया च शीलया ॥
अस्तेयेनापि वर्त्तते ॥ एतैर्दशभिरंगैस्तु धर्ममेव प्रसंवर्द्धये ॥१०॥
संपूर्णो जायते धर्मो अंगैर्गर्भो यथोदरे ॥ धर्मांस्त्यजति धर्मात्मा त्रि
विधेनैव कर्मणा ॥११॥ तस्य धर्मः प्रसन्नात्मा पुण्यसौख्यं प्रय
च्छति ॥ यं यं चिंतयते प्राज्ञस्तं तं प्राप्नोति दुर्लभं ॥१२॥ हे वसुशर्मा ॥ सर्व
मेवमयाख्यातं धर्माख्यानमनुत्तमं ॥ कथं पुत्र महद्विद्या वैष्णवं
गुणसंयुतं ॥१३॥ देवि तिलमे मध्याभागे यद्विजानासि सुव्रते ॥ धर्म

गमार्गस्त्वया। सर्वेऽपि तु श्रा हा.त्वया नघो॥१७॥ ममैतावद्धृतं कौतु
भवनी ब्रह्मवादिनी॥ त्वयावनस्य प्रसादेन विष्णुस्तु ९ स्यते पु
११॥ सुमनो॥ वशिष्ठं गच्छ धर्मज्ञं तं शार्दूल महामुनिं॥ तस्या श्रो
दस्या.सि पुत्र त्वं धर्मज्ञं धर्मवत्सलं॥१६॥ नारद उ॥ एवमुक्तेन
२० माबाक्ये देवशर्मा द्विजोत्तमः॥ वशिष्ठं सर्ववेत्तारं दिव्यं तं तपनी
धिं॥१७॥ गंगातीरे स्थितं पुण्यं आसनस्थं द्विजोत्तमं॥ तेजोज्वाल २०
समाकीर्णं द्वितीयमिव भास्करं॥१८॥ राजमानं महात्मानं ब्रह्म
लक्ष्म्या द्विजोत्तमं॥ प्रणम्या नामसमुनिं दंडवन्नतन्नः पुनः॥१९
ततस्तु वाच महातेजा ब्रह्मसूनुपके त्ल्माक्षदां॥२०॥ वेत्रासने उपवि

भावहीनापि दानानुष्ठ्यत्याति स्येव मघ्रं ममैनत् ॥२५॥ पञ्चाल्पवा द्विघृ
तनैलपुष्कं ॥ सिक्तं प्रदक्षिणावर्त्तं शिखंस्थ कालो ॥ प्रावितृपयहा यक्कि
वदुष्टो न नृस्वर्गमाप्नोति फलं च नान्यता ॥२६॥ गंगादितीर्थेष्वित्रसंति ये
म वा दैवालयं पृथ्वी क्षितौ णाश्च निर्मला नित्यं ॥ विनाशं न यांति हलनौपवासी
॥ मा ॥
ति वोबितास्ते न फलं भजंते ॥२७॥ भावं नवोद्गक मलेनिधाय श्रीमाधवं मा
धवमासि भक्त्या ॥ यजेत यस्त्वा न परो विशुद्धि ॥ पुण्यं तथा ॥ क्रिया नयमस्य चकुं
॥२८॥ इदं पृथीपि पुनाय तीर्थभाकर्णस्य भूपतेः ॥ विचित्रं कथयिष्यामि फ
लं किमपि कर्मणः ॥२९॥ तस्य माघव मासस्य प्रसादान्माधवस्य च ॥ यथा
च ब्राह्मणी काचा स्वैरण्यापि शुभं फलं ॥३०॥ दिवोदासेति विख्याताः पुरा का
शीश्वनो भवत् ॥ तस्यापत्यं महापत्नं नाचिणा सुव्रतं सहा ॥३१॥ गुणरूपस

31 पापुक्तास्तु त्रिलावा ति मंगला॥ देव्या देवीति विख्यारूपेणा प्रातिमा प्रसवि 31
॥३२॥ पित्रा त्वाज्ञा लोकितासा रूपलावण्य मंगला॥ पूर्वे वियासि नागेण नृतेति
वारुमंगला॥ नोतु दृष्ट्वा दिवोदासो दिव्यां देवीसु तीतदा॥ कस्मै च दीयते क
न्यासु वनायमहात्मने॥३३॥ इति चिंतापरो भूत्वा समालोक्य न-गोत्तमः॥
नृपदेशस्य राजानं सम्यग्ज्ञात्वा मतिपतिः॥३४॥ चित्रसेनं महात्मानं समा
हूय नवोनृपः॥ कन्यां ददौ दिवोदासः चित्रसेनाय धीमते॥३५॥ नृपस्य विवा
हकालस्य संप्राप्ते समये नृप॥ मृतोसौ चित्रसेनस्तु कालधर्मेण वै कि
ल॥३६॥ दिवोदासस्तु धर्मात्मा चिंतयामास भूपतिः॥ ब्राह्मणान्स समा
हूय प्रपच्छ नृपनंदन॥३७॥ अस्या विवाहसमये चित्रसेनो दिवं गतः॥
अस्यास्तु कीदृशं कर्म भविष्यं तु वदंतु मे॥३८॥ ब्राह्मण ऊचुः॥ विवाहोत्स
पते राजन् कन्यायास्तु विधानतः॥ पतिमृत्युं प्रपात्येव पोवा त्यागं करोति च

॥४५॥ प्रव्राजितो भवेद्राजन् धर्मशास्त्रेषु दृश्यते॥४६॥ नस्याद्गजस्य कला
यावन्नृपातिरन्यो विधीयते॥ विवाहेतु विधानेन पिता कुर्यान्न संशयः॥
एवं राजन्समादिष्टं धर्मशास्त्रेषु दृश्यते॥ नैरूप्याद्गजैमानवैः॥ विवाहः
क्रियतां नस्याद्गजस्ते द्विजोत्तमाः॥४८॥ दिवोदासस्तु धर्मात्मा ब्राह्मणे
भ्यः प्रणम्य इति तैः॥ विवाहार्थं महाराजो मानसं कृतवान्नृपः॥ पुनर्दत्तातदा
तेन दिव्यादेवी नृपोत्तम॥ पुष्पासेनाय पुत्र्याय तस्मै नाशे महामुने॥५०॥
मृत्युधर्मं गतो राजा विवाहसमये पि सः॥ पश्चात्स महाभागो दिव्यादेव्याश्च
भूपतिः॥ करोति स पिता योग्यं विवाहस्यातिदुःखितः॥ भर्त्तापि म्रियते काले
प्राप्त लग्न हस्तदत्तदा॥५१॥ एकविंशतिभर्त्तारः काले काले मृतास्तदा॥ ततो
राजा महादुःखी संजातः ख्यातविक्रमः॥५२॥ समालोक्य सभा हृद्य मंत्रि

त्रिभिश्च समन्वितः॥ स्वयंवरे महाबुद्धिं रक्षन् पृथिवीपतिः॥५४॥ अथ
तेन सभा हूता राजानो विविधा नृपाः॥ स्वयंवरार्थं वै तस्या बहवो धर्मवित्त
माः॥५५॥ तस्यास्तु रूपसंलब्धाः पृच्छनाय प्रेषिता नृपाः॥ संग्रामं च क्रिये
मूढाः मृतास्तेन परस्परं॥५६॥ एवं तेषां क्षयो जातः क्षत्रियाणां नरेश्वर॥
३२ दिव्यादेवी च दुःखार्ता रुरोद करुणं ततः॥५७॥ बाला मालोक्य तां राजा रु ३२
दंतीमति दुःखितः॥ पुत्रो धर्मसंघ धर्मज्ञ सान्त्वंतं तपस्विनं॥५८॥ जातक
पृच्छ प्रणम्याथ तं विनयानतकंधरः॥ दिवोदास उवाच॥ कथयस्व प्रसादेन
किमेतस्याः हि पातकं॥५९॥ दिव्यादेव्याः स्वामे पुच्छ्याये नैतच्छ्रुतिं तर्हि तां॥ जा
कर्ण्यतु॥ तस्यास्त्ववेष्टितं धीन दिव्यादेव्या व दाम्य हं॥६०॥ पूर्वजन्मकृ
तं सर्वं तन्मे निगदतः शृणु॥ अस्ति वाराणसी पुण्या नगरी पापनाशनी॥६१

तस्यामास्तिमहाप्राज्ञः सुविनीतो नाम नामतः ॥ वैश्यजात्यां समुत्पन्नो यत्नधा
न्यसमाकुलः ॥ तस्य भार्या महाप्राज्ञा विनीता नाम सुविश्रुता ॥ ८१ ॥ कुल
धर्मं पतिं त्यक्त्वा दुराचारेण वर्तते ॥ न मन्यते हि भर्तारं रोगी सा त्वेव वर्तते
॥ ८२ ॥ पुण्यकार्यविहीना तु पापं वपति दुर्मतिः ॥ सर्वचित्तं त्वस्य तेन नित्यं स्वे स्वे न
श्री कलहप्रिया ॥ ८३ ॥ नित्यं परगृहे वासं निरतं भ्रमते दिवौ ॥ परच्छिद्रं स
मापश्ये दृष्टा भर्तेषु सर्वदा ॥ ८४ ॥ साधुनिंदानतापापा बहुहास्यकरी सदा
कुसंगा निर्गता बाला दुराचारजनप्रिया ॥ ८५ ॥ धूर्ता धर्मजनद्वेषकरी प्रि
यनृतभाषणी ॥ विनीतायैवं सुविनीतो साधुर्न पश्ये मे न कोपतां ॥ ८६ ॥ तथापान दीनया
वीनो भार्यया सहितो निशां ॥ तथापि सुखं स बहु भुंजे विषयान्मनसः प्रियान्
॥ ८७ ॥ धर्मचारेण पुण्यात्मा सत्यपुण्यमतिः सदा ॥ सत्ययामतयासत्या

सुमत्यानाथितो बभ्रमो ॥ १९ ॥ निनरत्तास्त्वेनसावित्र्या वि विज्ञावनवर्णिनी ॥ स्वै
रिणी गुणसंसर्गाद्यं भविष्टु बणीनकः ॥ २० ॥ इमनेपूर्नि संयुक्ता पुंश्चली चार
णतः ॥ विपाक ॥ सा पापपरातिसंयुक्ता उक्ता हृतीवकर्मणि ॥ २१ ॥ कुशालाकु
वर्णीकर्म कलासु नरयोषितां ॥ गृहस्थं गमसोऽवक्रे वक्रेण मनासोद्दि
तः ॥ २२ ॥ सर्वनारीसमाहृय पापवाक्येऽवनो दृयेन्नां नर्मल्लोक कथा ३३
केलि प्रयत्यो त्पाति हेतुभिः ॥ २३ ॥ मनां सिनाललयान्पापा कुबाणी
३३ नयोषितां ॥ साधूनां सा स्त्रियो भव्यापने प्यः प्रस्पपाहथन्नां ॥ २४
कारयेत्येवसमर्पयमधामविवर्द्धनं ॥ २५ ॥ एवं गृहेशानं सुक्ता पश्यादे
रूपा विधौ स्थितां ॥ कालेन निधनं प्राप्ता स ततं पाप निश्चया ॥ जातातव
गृहे पुत्री द्विव्या देवि तिया स्मृता ॥ २६ ॥ सु हरी रूपसंपन्ना पुत्रादि सेन

नोदितः॥ नारद॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा दिवोदासेति विस्मितः॥७७॥
उवाच राजा मधुरं जातुकर्ण्यमिदं वचः॥७८॥ दिवोदास॥ पद्मीदृशी सा
दूषित प्रवाना सदा सुता मम ता जनिष्टं॥ कथं मम श्रीणाति दैवतस्य
महाकुलीनस्य सुता निरूपा॥७९॥ सुदुर्लभं नाजकुले विशाले कुलेषु
सेश्रीमति जन्म धन्यं॥ पुण्येन केनापि मुने पवित्रे विना पवित्रेन कन
कर्मश्री॥८०॥ नारद॥ इति तस्य वचश्श्रुत्वा भूमिपस्य मुनिस्ततः॥
विहस्य किमपि प्रेमणा वचः स्नूनमब्रवीत्॥८१॥ जातुकर्ण्य॥ विवि
त्रं वोस्ति तत्स्याश्चित्रा या कथयामि तो॥ भूपता मम तं नाजंस्तथा
या द्विहितं स्तुर्भ॥८२॥ विना विविधसुनतैनेति वैनयाती शादिन कामु
कवियन धनं था न्यहि ही नान वेश्या न भवविबया नामितस्थापि ता का

लेन नागनगरे महति प्रसिद्धे ॥ ७३ ॥ कोपि तत्र समायातं मायं विप्रंज्ञ
२ मार्दितः ॥ अभानोपि मूढात्मा नगरे नामसंज्ञके ॥ ७४ ॥ अपश्यन्न पवेस्था
नं मूढ स्त्रिया गृहं ययौ ॥ तथा संभाविनो सर्थं वेश्यया हृष्टयोगतः ॥ ७५ ॥
पादसंवाहनस्नान तांबूलासनभोजनैः ॥ विलासैः स्तोषित सुना मनो
भवशमीपिवान् ॥ ७६ ॥ ततो विचित्रैः सुपनोपचारैनेक्षद्वरुह्ये ततथा
३ सविप्रः ॥ संसेवितो योयजनीमशोवामा वाह पद्मावाविशेष लुब्धः ॥ ७७ ॥ ३४
प्रातः प्रमाणा कि मुखः कथं विदुवाव विनामथ पक्कोवितः ॥ सध्यावि
तस्त्वं वनिर्तन इनीं तथाविवाहै कृ चिया तद्दानी ॥ ७८ ॥ ब्राह्मणत्वाव ॥
कार्यः प्रत्रूपकास्सतो नोकि तेनमया प्रियेवस्च ष्यं वनिजं दुःखं कथ
यंत्या विशेषवः ॥ ७९ ॥ पुरा कथाहि वहतां विप्राणां नमदिः नटोऽस्तं तत्र

सर्वपापघ्नं तदाकर्णयसादरं ॥१०॥ योदिनत्रयमपि प्रयत्नतस्नाति
मेषगं प्रयाति भास्करे ॥ भास्करेनुदिते रवमाधवे मासि सोपि निर्व्यपो
विमुच्यते ॥११॥ संपूर्णमपि वैशाखं योनरःस्नाति माधवे ॥ विधिनामा
धवं देवं मर्च्चयेत्सोपि पापदहः ॥१२॥ पुण्यतीर्थे विशेषेण स्नानं दान
क्रियादिभिः ॥ महापापैर्विमोच्येत माने चोभास्ति माधवे ॥१३॥ ताबन्मा
हापापचयः शरीरे स्थानित्यास्तिष्ठति निर्विशंकाः ॥ यावन्नपुण्ये नोवसि
मेषमासि पुण्यगते भज्जाति नो दिनेशो ॥१४॥ रवमाकर्णितं नैषाविपा
पाविदितं मयावैशाखस्नानमहात्म्यमनेकदुरितापहं ॥१५॥ सोयंस
मागतो मासो माधवो माधवप्रियः ॥ अनेकदुरितौघघ्नं तपोपोतद्ध
रामं ॥१६॥ अद्य नेशिवदं ते ह्यो पावनं ते सोसाविद्दपा ॥ तत्रस्नातुं गमिष्येहं

तद्बोधवध्यायवा॥९९॥ यदि ते नोन्नते कांते विरक्तं वा मनो भवेत्॥ मया
सह समागच्छ वैशाखस्नानहेतवे॥९९॥ अनित्यं जीवितमिदं यौवनं चाति
गत्वरं॥ हेतुर्निःफलतास्य दुर्विच्य मनो भवः॥९९॥ आनाभिमस्त्वया त
व पतितो दुरितार्णवे॥ महतामपि यत्सत्यं दुर्निवारो शरीरवान्॥१००॥
किमत्र बहुनोक्तेन न चित्तं बोधितं क्षणः॥ उद्गतिष्येपि भवती विर
३५ क्तिर्यदि ते हृदि॥१॥ विज्ञापना स्वामिन्न दृष्ट योगेन तवैव मतिः॥ ३५
ध्रुवं विरक्तमेवेतो नियमेत दृढं व्रतिः॥२॥ न्नन मेवम पाशा ऽस्मात्ति
स्वेभ्यं तं यत्साधुसंगमः॥ सद्य फलति तत्सत्यम द्य मे जनितं प्रतं॥३॥
काहमेवंविधा पापा क्व चेदं कुसाधुसंगमः॥३॥ अचिंत्यायेनमस्तस्मै
स्यैतत्तो निपतपेषु नः॥४॥ जातुक कुत्रि॥ इत्याभाष्य तत्तोनस मंदि

तायथोतनुं॥ विद्यमानं धनं कैश्चित् आहारायशुनिनोदितं॥ ततः पर्वसो
पिष्ठुनाद्विजन्मा वैशाखमासे शिवहे वदेहं॥ आनाय्य तस्मै वृद्धिने त्र
मस्यै स्नानायस्य योपदै दयालुः॥१०॥ उदपा [illegible]त्सोमसू वेविश
स्नापयामासतं तदा॥ तपोचितविधानेन श्वित्रामुक्तिभाविनी॥११॥
वैशाखस्नानमहात्म्यं तत्र लब्धा वसन्मुदा॥ पद्ममानेषु॥ नैव पुराणानि
पृथक्पृथक्॥ ना॥ यस्य श्रवणमात्रेण क्षीयंते दुरितानि कपाः॥ यथारस्मे यो ह
येनैव तिमिरौघः प्रणश्यति॥१२॥ साक्षी वेशीवतन्नजल्लैः पुनर्नौति नूजक्ति
निकेते विधानतः॥ स्नानतो [illegible] मानसा तटे [illegible]
येनमर्पनयाभिजरामर्दनमापदन्नू विमल मानसा नटे सो दयावलहेते [illegible] स्नचा॥१॥
नवा॥ वभूव॥ तत्रैमज्जेनि वैवायां सेवायां निवतार्हवे॥ वैशाखे विधिना॥

लोकानित्यंधर्ममतिप्रसन्नाः॥१०॥ येनर्मदायामिहशर्मदानामज्जुद्भ्रुका
पानपिशोधयंति॥ विशेषतोमाधवमासिमर्त्यो सवंत्यमत्स्याधिपलोक
लीलाः॥११॥ आजन्मनोयंस्मरणेन चैवानिहंति दृष्टादशीजन्मजंच॥ स्ना
नाकथंविघ्नतपोविजातंसंसेवितायच्छतिरुद्रलोकं॥१२॥ सकलेमाधवं
मासंसावित्र्यानर्मदाजले॥ सस्नौकिविदृष्टौदानंशक्त्याविष्णुनित्यशः॥
॥१३॥ सर्वपापहरस्तोत्रमप्सृणोदुर्धयाहवेः॥ विप्राणांतवपस्तांसंगा
३६ दृष्ट्वापहिजन्मनः॥१४॥ निमज्यसौमाधवमासिपूर्णे चैवाजले तत्रमही ३६
सुचेष्यः॥ अच्छिद्रमासाद्ययथाविधानंतत्रैवनिःशापिवकाञ्चनासं॥१५
कुवीतकंतत्रनवंविधायपुरेवनाभापिसमत्तमिदेवः॥ उर्वासनेवासलिले
निमज्जांविद्योपरोधादृष्टादनिशंदयालुः॥१६॥ अथकालेनिरूपतालय
सुपोपिचाच्चा॥ विप्रस्तहंतुसावित्राविरेकोवमृतान्यपा॥१७॥ तेनमाधवमासस्य

सुकृतेनतद्दैवसा॥ पुनीतवानन्नु नमदृष्टा यमयातनां॥१८॥ तस्य कर्मविपाकोऽयं च
यशातस्य पलैकुलं॥ वैश्यावं रौरवं वीरदुःप्राप पापकारिणां॥१९॥ दिव्यादेहे विपश्चंना
मजीतमस्यानुनोरमा॥ पश्चाद्दशवतीनाम्नी भोगेसौरव्यं सुखानि वा॥२०॥ ब्राह्म
पापपुनातस्मिं गाधिकल्पेपि संगता॥ स्नात्वा च माघवैमासि किंचित्त्वा पिय
दृष्टौ॥ तेस्य दानस्य साधुस्तोस्नानस्य च फलोदयां॥ पिबते शीतलं तोयमिह
मन्नस्व तथानिशं॥२२॥ द्विजभोगान्स्व प्रजानावर्त्तते चापि दुर्गृहे॥ वेशा
रवस्नानमाहात्म्याद्राजन्याश्च नृपाभवान्॥२३॥ पापकर्मप्रभावीत्सा गृह
संगान्मलीपतो॥ दुष्को हि विधवाले रङ्कःपरो॥ कामदरिणीजिता॥२४॥ पस्सु
नाराधनैर्हीना गृहसंगमता सवन्न॥ तस्य कर्मविपाकोऽयमस्या लिविडु
पास्थितः॥२५॥ माघवस्नानमहात्म्याद्दिनेव यमयातनां॥ महापापा
पितेवीपसुंदरीसासु ताभवतां॥२६॥ अतो सर्वमास्त्यातं तव शुश्रुषाश्च रेवि

तं पूर्वजन्मसंभवं वीरकर्मडुष्कर्मसंचयं ॥ २२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे पाता
लखंडे वैशाखमाहात्म्ये विप्रोपाख्याने सप्तमोऽध्याय ॥ ७ ॥ छ ॥ छ ॥ छ
श्रीनारद ॥ जातुकर्ण्य वचः श्रुत्वा मेवमाकर्ण्य भूपतिः ॥ तमुवाच नम
स्कृत्य प्रशान्तिं मुनिमाद्यात् ॥ १ ॥ दिवोदासः ॥ कथमेषा विमुक्ते तद्भव
दि हस्मान्मया धुना ॥ तद्वद्विचार्य वद ब्रह्मन्नाज्ञातं तव विद्यते ॥ २ ॥ जातुक
र्ण्य ॥ शृणु राजन्महाभाग सद्यः प्रत्ययकारकं ॥ कथयामि महत्पुण्यं
३७ येन पंसुरवीनी भवेत् ॥ ३ ॥ अप्रकाश्यमपि श्राय: प्रवक्ष्यामि तवायतः ॥ ३७
स्वल्पमप्यद्भुतं कर्म विकर्मशतनाशनं ॥ ४ ॥ यथा हन्ये ध्यानिबल्लेन पा
पं विनाशमाप्नोति महत्तमसमयं ॥ प्रातस्तथा माधवमासि दानं स्नानेन नैवै
पं विलयं प्रयाति ॥ ५ ॥ यथा हन्ये कितिव हनेण नाम्ना न रुर्याणि सर्वौ
व पस्तायै च ॥ तनं [illegible] नैवो सेवगाते विस्ताते स्नानेन तीर्थैर्व हने साबेन ॥

तैजसा वैन तेयस्य पन्नगाद्भवपातकात्॥ विद्रावं तिष्ठ वैशाखस्नाने
नोपसिंहि निश्चितं॥७॥ तस्मात्देवापि पतत्पालद्वि व्या देवी पुनस्थयं॥ वैशा
खसेवनं सदासर्वा वापि द्विनोत्तम्॥८॥ अविभी सर्वसंयोगसुखसंप
गभाजिनी॥ सुरेशोपि सुजातोस्ति पाडुदेशाधिपो वलिः॥९॥ वैशाखमासि
रेवायां स्नानपुण्येन भूपतेः॥ तस्य वैश्वं सुतां देहि विष्णुहीस्नानतस्तु
ष्या॥१०॥ माघ स्नेन पुनस्तोव श्रवणा न्माघवस्यचा॥ संदेहो न च न कर्त
व्यो विविधं पृश्य भूप तो॥११॥ इहामुत्रफलं तस्य समस्तं पुण्यकर्मिणा॥ इत्या
कर्ण्यैव मुदितो राजा तातिविह्वलचेतनः॥ कापन्या मासतो प्राज्ञी जातु कर्ण्यो दितं वि
धि॥ वीरसेनेन तेनैव पाडुदेशाधिपेन सा॥१३॥ पुत्रा जन्मैव सुतहंहारादि
व्या देवी वीवाहिता॥ सुपुजे भूमिविविधयान्सा विविधंसुरन्तेवतः॥ विरसेनेन
सुहृदा पुत्रं जन्मजन्मते न वा॥१४॥ ततते कंविता रत्याता अंब तीपक्ष मासतः॥

वैशाखस्नानमाहात्म्यं किमन्यच्छ्रोतुमर्हसि॥१४॥ इति श्रीपद्मपुरा
णे पातालखंडे वैशाखमाहात्म्ये त्रितोपाख्याने अष्टमोध्यायः॥८॥ छ ॥
अंबरीष॥ पापप्रशमनं स्तोत्रं श्रोतुमिच्छामि तद्द्विज॥ यस्य स्मरणमात्रेण
पापराशिर्विलीयते॥१॥ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मि आविष्टोस्मि सुवि
धिः॥ यत्कर्मोपि तितं यस्य श्रवणादेव लीयते॥२॥ विप्र किमत्र मधुसूद
न दैवतस्य पापस्य पुण्यस्य वनेनैव माधवस्य॥ दानैर्न वर्णस्य विहितैर्वे
३८ नघनाशिनाशः स्यात् तस्य नाम पठनादपि तस्य लोकः॥३॥ नरैर्वपुण्यं प
नमें कृते त्रिलोके सुकृते कस्तात्॥ मुच्यते केशवनाम पुण्यमन्ये मुने मा ३८
धवमासमेकं॥४॥ धन्यं मनो माधवमासि नाम स्मरन् तवेश्यं मधुसू
दनस्य॥ सूत॥ वक्तुं समाकर्ण्य हरिप्रियस्य प्रीतो मुनिस्तस्य नृपस्य
विप्रास माधवस्नानं समस्तु कोपि कथारूपेणाह माधवस्य॥७॥ना॥

नदा। मन्ये महीपाल मियो मुकुंद कथा रसालां। पिविधिर्बिस्तुद्र॥ १०॥ व
यासे मम माधवमासधर्मं स्नानार्थिनो हंत निदैवतेन॥ १॥ जीवितं परस्य ध
मार्थं धर्मो ऽर्थं धर्मेव वाम होना॥ विपुण्या यैते मन्ये वैष्णवो नमः॥ २॥ कि
विद्वद्यामि ते राजन्वेशारववस्नानस्य फलं॥ आस्मा त्रितानो पि वक्तुमि छंवि
स्मसतो रिलं॥ १०॥ पत्रमज्जनमात्रेण बेतो मुक्तिमुपागतः॥ माधवेमासि पापु
ननमूर्हासास्तित्लपवै॥ पुरा तीर्थप्रसंगेन स्नानमन्को पि मतीसुरः॥ मुनि
शर्मेति विख्यातो धर्मात्मा सत्यवाक्शुचिः॥ १२॥ पुरुक्र शामदमाध्यंव हांति
संतोषसंयुतः॥ युक्तस्वः पितृकार्येषु श्रुतिस्मृति विधानवित्॥ १३॥ पुरुको म
धूनवाक्येषु संयुक्तो हविपुजने॥ पुरुको वैष्णवानां च श्री लसानवानमु
नि॥ १४॥ स्वकर्म निनतोधीना ह्रदि धालुः प्रियाप्रियः॥ वदमालु नति
मेधावी तहो वित्ब्राम्हणः प्रियः॥ १५॥ माधवे मासि नेवायं स्नानार्थं

प्रतिसंचयत्॥ अथ ततः पंच पुत्रुषान् ददर्श नीच दुःखितान्॥१६॥ पापस्यास्य
मर्म्मसर्गकाविणः लक्ष्मणविग्रहान्॥ वटच्छायां समाश्रित्यासभासीनान् नवस्थि
तान्॥१७॥ पश्यतो दिव्यसर्वासु दुःखितोद्विग्नचेतसः॥ तानालोक्यद्विजश्रेष्ठ शांति
तया मास विस्मितः॥१८॥ अथ ते के महापापी मा विपिने हीनचेष्टिताः॥ बोधाना
दृविकानेते हर्षं ते संगमाद्गिनः॥१९॥ पचस्य नमभाषंतः कश लक्ष्मणवपुश्रियः॥
३९ तमागत्य तु ते सर्वे दूरस्थामुनिमादरात्॥२०॥ बद्धांजलिपुटाः प्रह्व त्वा प्रणम्योऽपि
हस्फुटं॥२१॥ पुत्रुषाः॥ भव्य भवंता पुत्रबोध मेन विभ्राजमानेन चापि तौ नमाम्य ३९
मन्यामहे त्विप्रहृत्या लुमुखं वाक्यं सभावपूर्ण्यपितो सिमिभं॥२१॥ भव्यानि भूता
तानि जनार्दनस्य पयोपकाराय चरंति विश्वं॥ भवाद्दृशा नीति विवर्य विनार्य वि
श्रापयामास स्वपुत हि विज्ञं॥२२॥ संततः प्रतिषाद्दीनानां हेवाद्दृत पापिनां॥ आ
र्त्तिनाशमार्तिहंतारो दर्शनाद्देनसाधव॥२३॥ अहं पंचाल देशीयः क्षेत्रियोलमिति

वृतन्। ब्रह्महत्यासमं पापं पापीयानं संप्रदीपनात्॥२४॥ एवं सर्वेषु तीर्थेषु भ्रमन्न
नास्मि च्यानतानु ब्रह्महत्या न मे याति प्रयाति मुनिसत्तम॥२५॥ एवमेव वर्षमेकं।
हि व्यतीतं कुर्वतो विभो॥ दह्यमानस्य पापेन शोकाकुलितचेतसः॥२६॥ नर्मदा
र्मपपो विप्रो यो गृहे लभते विभो॥२७॥ मोहाकुलितचेतसा॥ मुसघातकजन्यतो॥
न्यवसन्मागधे देशे वसन्तः स्वजनैस्ताततः॥२८॥ दैवाद्देशादिमुने भ्रमन्निह समा
गमः॥ क्षीरवास्तव विहीनस्तु विप्रलिंगै विवर्जितः॥३०॥ मया पृष्टस्तु वृत्तान्तं
सत्यमेवावद द्विज॥ वसता मगृहे गेहे क्रोधाकुलितचेतसः॥३१॥ मया ताभोतेन
तेवापि यथा वैधातिनो गुरुः॥ तेन पापेन दग्धोसि वर्तते शोकपीडितः॥३२॥ इ
ति यो यं पुनः स्वामि वेदशर्मा भ्रमादितः॥ स्तुनापो ब्राह्मणो जातो मोहादैत्या
प्रसंगतः॥३३॥ पृष्टो मया चापि मेवं यथा वृत्तं तथाब्रवीत्॥ आत्मनः चेष्टितं पूर्वं
मनस्तापेन पीडितः॥३४॥ निरस्तः सर्वलोकैश्च सीमायां बंधुजनैर्नपो॥ तेनपा

पो॰न सं लिखितोत्र मन्त्र ग्राममागतः ॥३४॥ चतुर्यो विदशो नाम वैश्यो पापानुरत
ल्पगः ॥ मोहान्मासत्रयं यावद्वैश्यापतितां नमातनं ॥३५॥ बुभुजे सर्वदेशस्या स्या
तं तत्वं तं तन्स्वनन्द ॥ दुःखितो प्ययगमत् भूमिभ्रमन्निह मुनेपुनः ॥३६॥ पंचमोऽयं
महापापी पापीसंसर्गकारकः ॥ अत्येहं धनलोभेन सत्यो यातिहि ... तथा न ... ॥३७ पं
वैश्यो पि पातकैः क्रांतस्तनस्त्यक्तजनैः स्वयं ॥ निर्विण्णमानसो दैवाद्दत्वान्निह
सभागतः ॥३८॥ एवं पंचापि पापिनस्ते स्थानमेकमुपागताः ॥ कश्चित्स्यापि हि सं
सर्गभोजनाद्याद्दनादिभिः ॥३९॥ न करोति महाभाग विना वा शाद्विजोत्तम ॥ ४
न विशं त्यासने चैवं न स्वपंति न संस्तावे ॥४०॥ एवं दुःख समासीना नानातीर्थे
षु वै गताः ॥ नास्माकं पातकं घोरं प्रयाति मुनिसत्तम ॥४१॥ इत्युक्त्वा भवंतं दीष्यंतं श्र
सन्नो निमज्जनोस्मि नः ॥ वदंति दृष्टवितं प्रातस्ता धोरत्वे पुण्यदर्शनात् ॥४२॥ भगवन्नो मार्ग
माणानां पथ्यानां त्वमुपेत्य वा ॥४३॥ उपायं वद नः स्वामिन् पथापापक्षयो हि नः ॥ जा

यतो कच्छ पाधीन विप्र वेदार्थवित् प्रभो ॥४३॥ मोहादवा तपापानां मंत्रो द्व
यौसि निश्चितं ॥४४॥ श्रीनारद उवाच ॥ तेषामपि वचः श्रुत्वा मुनिश्रेष्ठा मुनि
सत्तमः ॥ उद माह विनायेति करुणा कोति पीमय ॥४५॥ पूर्व मस्तानता सा पापा
गकाः सत्यभाषिणः ॥ अधुना पुनता सत्स्मा दस्मु स्मात्यो मयाधुना ॥४६॥ शृणुध्वं
मे वचः सत्य प्रद्युर्व्याहु वदाम्यहं ॥ यन्मया गीचसः पूर्वं श्रुतं मुनिसभागमे ॥४७
हृष्टं गेहे शुंभा स्त्रे ष्यू श्रुतं गुरुमुखात्तथा ॥ विष्णुनाराधितेनापि स्वयमुक्तं च तत्त
तः ॥४८॥ न तत्त्वदिन सनाद्यन्या न गुरुर्ज न कः दपि ॥ न पात्रमन्या दिप्रेभ्यो न
देवः केशवत्परः ॥४९॥ न गंगया समं तीर्थं न दानं स्वर्णभूसमं ॥ न गायत्र्यास
मं जाप्यं न ज्ञानद्ध्यानसमं व्रतं ॥५०॥ न भार्यया समं मित्रं न धर्मो दयया समं ॥
न स्वां तव्यात्समं सौख्यं गार्हस्थ्यान्नाश्रमो वरः ॥५१॥ न सत्यात्परम आचारो

नसंतोषसमंसुखं॥ नसंतोषसमंसुखं॥ नमाधवसमोमासो मधुहापापहृत्परः
परः॥५२॥ विधिनानुष्ठितोभक्त्यामधुसूदनवल्लभः॥ गंगादिषुचतीर्थेषुवि
शेषेणातिदुर्लभः॥५३॥ प्रायश्चित्तानिसर्वाणि द्वादश्यामुखानितु॥ ताव
द्गर्जंतिपुरुषाः यावन्नायातिमाधवः॥५४॥ वैशाखमासिविल्लंमासं यस्नाति
हवितस्यचः॥ हरिपादसमुद्भूतमत्तिले विमलोत्तारणः॥५५॥ सत्ववत्सर्वपा
पानांहंता हरिस्त्पापापि किंनः॥ निजपापोपाधिनेः छत्वेवपहत्त्वं तस्यकिंवच
॥५६॥ वैशाखमासेसकलानापत्तूनमास्मिनाभिश्ये नियमेनस्नानोपि। नेयस्मि
तेसंप्रति नर्मदायाः शर्मप्रदे वीवाविधिनाचितोयेः॥५७॥ दुर्लभानिमहा
नद्योमाधवेमासिसर्वशः॥ ततोपिदुर्लभागंगा नेवारुयमुनातथा॥५८
हतीर्थप्रतिष्ठजन्मायात्मात्यकामपिसादरं॥ यःस्नातिमाधवेमासिविपापः

सहसिं व्रजेत्॥ ५९॥ तस्माद्गौतमीतीरे पमपापुरुतैकसाने वैशाखमासिस
नायमुद्दातिपूर्व्या॥ मज्जंतु हैतमुनिमानवदेवषु ऐ॥ नेवाजत्ते निखिल
पापपस्यापनुत्यै॥ ६०॥ एवमुक्तौ ततः सर्वे मुदितामुनिनासह॥ पृष्टतोनुय
युस्तं तेशंसंतो दृष्टमद्भुतं॥ ६१॥ मुनिशमोंमुनिगच्छन्नैस्तथा तुमतोन
नैः॥ हर्षपाथि संवस्तैः णिशाचानष्टभीवणा ऽ॥६२॥ कुर्वतोवि विभान्वा
वान्स्वभतोपि इत स्तातः॥ उद्धकेशांस्त्रपक्राशान्मस्पाहंतलशोहसान्नील
अनप्पेकं टकाक्षों ते वृक्षपानीयव जिती॥ सेष्ठ स्वं धावतो दृष्ट्वा भय
संविभमानसः॥ ६३॥ नाभो नारायणायेति नहसनसे। नित्रा इव वीर्य॥ नारा
यणायेति नमोविधाम नमाकर्ण्य धर्मैके निधानघुष्टैः॥ भावातर
तैमनसाणिशाचायपुनिजाहृष्टवसेनलक्षां॥ ६४॥ विनयापन्नमनन

सो मुनिशर्मा विलोक्य तान्॥ ग्वाच मधुना भाषा केयूयं विस्मितानना॥
किं वा केन धृतं कर्म येन प्राप्ताश्च वै हतं॥८६॥ कथमेवं विधाः कैर्मे सर्वे दु
ःखिनो नीतीव भीषणाः॥ घ॥ प्रेता ऊचुः॥ क्षुत्पिपासार्दितानि स्मं नाना दुःख
समाकुलाः॥ दुष्टबुद्धि हृदंः हताः नष्टसंज्ञा विचेतसः॥८८॥ न जानीमो
दिशः क्वापि मृढा मानव घातिनः॥ पदेतदुःख मारव्यातमेतदेव सुखं पुनः॥
॥८९॥ प्रभातामिवसं भाति भास्करोदय दर्शिनां नृणां॥९०॥ श्रृतानां नापणेत्क
वे भाषितं तव कोमलं॥ इष्टाव दर्शनं विप्र नाम श्रवणतो हरेः॥९१॥ भवा
तं नमत्तु प्राप्ता वयं जातादृशाः खलवः॥ विनाशाय यकेषु पयशो बुद्धिं विशवद पत्य
पि॥९२॥ प्रतिष्ठाणप्रतिश्रायोनृणां वैष्णवदर्शनं॥ अहं पर्युषितेनाम स्तृ ब कोप
द्वितीयकः॥९३॥ शीघ्रगो धक [illegible] न्यपंचमो यंचलेखकः बंधोय
गो

मितिवाग्गुरुः सत्प्रभोपं विद्वैवतः ॥१४॥ नित्यं भावकंश्चार्यं मप्रमःकृ प्रद्व
यकः॥ मुनिशर्मो वाचा॥ प्रेतानां कर्मजातानां नामानि प्रवतां कुतः॥ किंत
त्वानन मुद्दिष्टये नश्च यस नाम कीं॥ प्रेता ऊचुः॥ मया त्वाऽङ्ग सत्पुत्र स्फुटं त्वं १
पुच्छितं द्विजं॥ आत्मैसति निनाऽयं चतेन पृच्छितो मम्युहं॥१५॥ मिथ्या
मिथ्यापराद्धि इमा कणपैवस्य पावतः॥ रूचपामास तेनासौ सत्तकोप्त
विनातुनः॥१६॥ शीघ्रं गच्छति तिजेण यावितः स्वद्विलेन वै॥१८ तत्कानन
मुद्दिष्टस्य शीघ्रगो सौद्विजोत्तमः॥१७॥ सूदे पावित्र ऐच्याऽङ्ग मुकृमे केन पापि
नः॥१९ काकीनाकुमनसा तेनासौ योयकः स्मृतः॥१८॥ पौनेनापि स्थि
तो नित्यं पादतो लिरव्यते मही॥ अस्माकं मवि पापीयो लेखको लोपसं
गतः॥२०॥ प मुनि मोघ हुणां दृष्टि निर्गुणेन गुणज्ञतां॥ अन्यत्र स्थानसं

हतेबाम्हणः सोसौ ततस्मृतः॥८०॥ नास्तिक्यभावाद्दनिशं पितृदैवत
मानवान्॥ नेमन्यतेवसत्कार्यं पापस्तेनविदैवतः॥८१॥ सदायाचनकोमिथ्या
मिथ्याहेतुर्गत्यदर्शकिः॥ सप्रोक्तो द्विजकोलुब्धोस्तेनपान्थनक्रकस्यपी॥८२॥ ए
वंभूर्वसतेः पापैः भुक्तानरकयातनाः॥ प्रेतास्तोहर्शनाद्दद्युः पुनर्जातास्मासु
स्थिताः॥८३॥ ततेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तांतसंभवं॥ प्रष्टुंचयदिते ब्रह्मन् पृष्ठ ६
न्यतत्कथयामितेः॥८४॥ ब्राह्मणः॥ येजीवाभुविसंतिसर्वेष्याहारमत्
३ लक्षु॥ युष्माकमपिचाहारं श्रोतुमिच्छामितत्त्वतः॥८५॥ प्रेताऊचुः॥ शृणु
ष्वाहारमस्माकं सर्वसत्वविगर्हितं॥ यच्छ्रुत्वानियतं ब्रह्मन् भूयोमुह्यसि
निस्पृशाः॥८६॥ श्लेष्ममूत्रपुरीषेण योषितांगमलेनच॥ गृहाणित्यक्त

शोभनानि प्रेता भुंजंति तत्र वै ॥८७॥ स्त्री दृष्टानि प्रकीर्णानि प्रकीर्णाः पु
स्कृतानि च ॥ कुत्सितानि मलेनान्नि प्रेतास्तेन तत्र भुंजते ॥८८॥ गुरवो यत्र नार्च्यंते
स्त्रीजितानि गृहाणि च ॥ दयाशांतिविहीनानि प्रेतास्तत्रैव भुंजते ॥८९॥ पत्नी यस्य
गृहे चावशोचंती नाश्च पोषितं ॥ कलहो यत्र सततं प्रेतास्तत्रैव भुंजते ॥९०॥
न यत्र नाम यो गृहे पूज्यंते न वैश्वदेवः पण्य दुर्जनसंसर्गस्तत्र भोज्यमहे वयं
॥९१॥ न यत्र हि निसेवार्चा न कथा यत्र वैष्णवी ॥ न यत्र वेदपाठो वीप्रीतिः प्रेता
स्तत्र भुंजते ॥९२॥ येषामेव गृहे प्रेता भुंजते तेपि सत्तमं ॥ प्रेतास्ते भवंति पापेन
निजवंशविनाशकाः ॥९३॥ न पामे जायते ब्रह्मन् वदतो भोजनं निजं ॥ अस्मात्पापत
वंचा न्यायवृद्धिं किंचि दृष्टुं न शक्यते ॥९४॥ निर्विण्णः प्रेतभावेन शृणुमितार्द् दंत
तः ॥ येषां वै जायते मुक्तिः प्रेतत्वात्तं तथा वद ॥९५॥ श्रीलपणः ॥ ये केचन रूपादि

रिपुवर्गैः व्रतैर्नस्यकृतकीर्तनैः॥ देवतातिथिपूजाभिः गुरुपूजाभिरन्वहं॥६॥
आम्नायैः साधुवसितैः श्रुतिस्मृत्यादितोदितैः॥ पर्वश्राद्धक्रियादानैः यथावि
धिविनिर्मितैः॥७॥ यहादानदमः शान्तिशौचश्चेष्टापि वा हुनैः॥ अन्यैर्वना दि
भिर्धर्मैः प्रेतानस्यः कुलेपि वै॥८॥ गोविप्रतीर्थमनपर्वणि प्रेतदीन
दानस्य सत्पात्र तत्र नसंगाः॥ यो वहते वंधुजन नवनीत॥ प्रेतो मृतो कं सवती
हन्ति॥९॥ तुलामकरमेषेषु ज्ञातः स्नानविधायपः॥ मत्स्यादस्मोहनं देव
माधवं मधुसूदनं॥१०॥ अमाहर्षयते यस्तु विप्रो वा दत्ति माधवे॥ गंगाती
रण्यतीर्थेषु तस्य पुण्यमनंतकं॥११॥ न शोको न पितारुद्रो वृहंकरा करस्य च पं छिवः
दर्शनादेव तस्यापि मुक्तिः प्रेतत्वतो भवेत्॥१२॥ अज जमूजस्यत्वं मास माघंह
मोत्तनश्रियं॥ तपस्ता उत्तमं मासं माघं माघव वल्लभं॥ अन्नातं सं माघवं मा
॥१३॥

मधुसूदन दैवतं॥ सच्च मं सर्वमासानां येमेकं पुनपोविदुः॥४॥ येनैववसा
धितो यस्मात्सर्वं तत्वं हि साधितं॥ ब्रह्मा विद्यामतापावे सालक्ष्मी विज्वक
र्मि(णी)॥५॥ नस्यानासो यतो मासो माधवो सौ ततः स्मृतः॥ न माध वसमो
दैवो धाधा रवेवुनि स्त्रिनं॥ ६॥ तथा मासे वुसर्वेषु न मासो माधवात्परः॥
नस्य माधवमासस्य माहात्म्यं मपि मक्तिनः॥७॥ श्रुत्वापि मुच्यते प्रेत
योनि कः किं विधान तः॥ मतां संभावणादेव मुच्यती जनिसैव नातु॥८॥
नाघापणे तिपठनात् तन्वा मस्मरणादपि॥ मुच्यते पातकेभ्यो वै जनो
मक्तिपरायणः॥९॥ यदि चेत दहतं प्रेत भवना मापि मुक्तये॥ पुण्यो पकाव
जं पुण्यं यथा नस्मा सुनै नापि॥१०॥ प्रेताया भित ततः स्नानं चैवाबा॥ विणि माध
वे॥ मासि मे व यस्थि ते भानो नैवैनक्रुगतोन नैः॥११॥ पंचैव ते पुनर्मोत्ता
नानापातकसंचयाः॥ स्नातुमापांति ते सार्द्धं मयैव करुणाद्रता॥१२॥

नाव इदं तु तत्र निहं शतो मे ति संतु मंत्रैव वने विशो कृ॥३॥ अनिर्म्मद्दाचावि
ज्ञियावरे वगता निजस्नानविधिं विधाय ॥१३॥ निर्माय पुष्प मा नदि
नाम तत्स्नानं कुशस्वरूपा निहनं मद्राके ॥ विधानतो माघवमासि हीन
न्निमज्जयामि तिष्ठानि बद्धा ॥१४॥ एवं हीनत्रयेणैव मुक्तिर्दे: प्रेतयोनि
तः॥ नामदर्शनं तु स्नानमात्रेणैव नसंशयः ॥१५॥ नारद ॥ एवं मुक्तास्तत
स्ते स्कंधे तेनैव विधिः प्रपूजिताः ॥ शुनिशर्म्मा यथावै तेनत्रुपात स्त्र पंचामिः ५
॥१६॥ तत्रगता ततः प्रातः स्नाला लत्वा नपा विधिः ॥ स्नापयामास तान्प्रे
तान्नाम तोह सनि मिताना ॥१७॥ स्मृतार्थश्च यमुनातीर्थे स्नापिता मया ५५
तान घ्रा ॥ पृताः पुण्य बुता तेन ते सद्यो मुक्ति दिवं ययुः ॥१८॥ ते पापिनः पं
चे यदेव चैवाजन्म निमग्ना न च सैव तत्स्या ॥ अभी माघवे मासि ॥ विवर्णे
देह हान हास्तु वर्णैवि तुचो वाप्नुवुः ॥१९॥ पापघ्नं मन्त्रं सतो नावित्वा

मुनिशर्मणा ॥ सभसं सर्वलोकानां जातास्ते वनकांतयः ॥ १२० ॥ ते बांधवा
धस्यवृत्तां ते स्मृत्वा तत्रस्यमानवानागात्यापिनस्पृशंत्ये तान् पापसंसर्गसं
भयात् ॥ १२१ ॥ मुनिश्च मनुतोयेन ततो धर्मप्रमापातः ॥ इति हि स्त्र्यास वृद्धा पी
महते विगतेन सः ॥ १२२ ॥ स्नातानां माधवे मासि मुकुंद हृदयात्मनां ॥ पापप्र
प्रशमनं स्तोत्रं भूयं वनामि हसा हंसी ॥ १२३ ॥ त्रिविंशकिमत्रय हृदि जायते पा
पसंचयात् ॥ सर्वेषामेव पापानां प्रायश्चित्ति विपुनात् ते शास्त्र माधवेमा
सि भद्रया ॥ तीर्थविगाहनैः ॥ एतः प्रेतास्ते पापकृत्स्नापि तानामपापवर्तः ॥ १२५
स्मृताः पुण्यवतां स्तेन मोक्षितास्ता मुनिरामणा ॥ इत्येवं माकर्ण्य निविनम्र सा म
स्य प्रहृतामासुर्नता मनुष्या ॥ १२६ ॥ श्रीशं स्तुवंतो नाभिपत्तव पुण्ये वैशाखमासे च मु
नि स्तुवे ॥ ॥ अथाकर्णय भ्रतृणा नारद उवाच ॥ अथाकर्णय पापानां साव उपि

तनाशनी॥२७॥ यद्यत्कर्म न शोभनं कृत्वा पुरुषस्तेपापनाशनी॥ श्री॥ भिनाय स्पष्ट वपा
मानं वदिव्या हे वीतिसाव भोग॥२८॥ अन्येपि बहवो मुक्ताः पापाः ह्यानसं
भवात्॥ पवहारपरस्य जीवहिंसा हि केयहा॥२९॥ प्रवर्त्तितो नृपाणां चितं पा
पाग्निवनस्वतिन्यहा॥ विश्वे विश्वे नित्यं विष्णवे विष्णवे नमः॥३०॥ नमामि वि
५६ ष्णु चित्तस्थं महंकारगतं हरिं। चित्तस्थमीशमव्यक्तमनंतमपराजितं॥ विष्णु
मीड्यमशेषाणामनादिनिधनं विभुं॥ विष्णुश्चित्तगतो यन्मे विष्णुर्बुद्धिगतश्च यत्।
॥३१॥ यच्चाहंकारगो विष्णुर्यो विष्णुर्मयि संस्थितः॥ करोति कर्तृभूतोसौ स्था
वरस्य चरस्य च॥३२॥ तस्य पापं प्रणश्यंति तस्मिन्नेव हि चिंतिते॥ ध्यातो हर १८
ति यत्पापं स्वप्ने दृष्टस्तु पापभावनात्॥३४॥ तमुपेंद्रमहं विष्णुं प्रणतार्तिहरं हरिं
अपरस्यास्मिन्त्यास्मिन्निरालंबे मनोमानजनस्य च॥३५॥ हस्तावलंबनं विष्णु

प्रणमामि पपात्पसौ।। सर्वेभ्यो नेभ्य नाविभोपपन्नमालम्ब न्नथो सजं।। ३१।। हा।। हृषीके
शा हृषीकेश हृषीकेश नमोस्तु ते।। नृसिंहानंत गोविंद भूतभावन केशव।। ३२।।
दुरुक्तं दुष्कृतं ध्यातं नाशपापं नमोस्तु ते।। यन्मया चिंतितं दुष्टं स्वचित्तवशवर्ति
ना।। ३३।। अकार्यं श्रयमत्युग्रं तत्क्षमं नय केशव।। ब्रह्मण्यदेव गोविंद परमा
र्थपरायण।। ३४।। जगन्नाथ जगद्धातः पापं शामय मे कृत।। यच्चापराह्णे सायाह्ने
मध्याह्ने च तथा निशि।। ३५।। कायेन मनसा वाचा कृतं पापमजानता।। जानता च
हृषीकेश पुंडरीकाक्ष माधव।। ३६।। नामत्रयोच्चारणतः सर्वं यातु मम क्षयं।। शा
रीरं मे हृषीकेश पुंडरीकाक्ष मानसं।। पापं प्रशमयाद्य त्वं दुष्कृतं मम माध सा।
व।। ३७ यदुंजन्मसहस्रेषु पापं तु ब्रजजन्मानि जन्मनन्दितं।। ३८।। अकार्यं पाप
मत्यर्थं कायेन मनसा गिरा।। महदल्पमपि प्रायो दुर्योनि यतकारकं।। ३९

त्पापं प्रशमेतत्सर्वं वासुदेवेति कीर्तनात् ॥ परं ब्रह्म परं धाम पवित्रं परमं
च यत् ॥४५॥ अस्मिन्प्रकीर्तिते विष्णौ यत्पापं तत्प्रणश्यतु ॥ यत्प्राप्य न निव
र्तंते गंधस्पर्शादिवर्जितं ॥४६॥ सूरयस्तत्पदं विष्णोस्तत्सर्वं शमयत्वघं ॥
पापप्रशमनं स्तोत्रं यः पठेच्छृणुयान्नरः ॥४७॥ शारीरैर्मानसैर्वाग्जैः कृतैः पा
४८ पैः प्रमुच्यते ॥ सर्वपापग्रहादिभ्यो याति विष्णोः परं पदं ॥४८॥ तस्मात्पापे ४८
कृतं स्तोत्रं जप्यं सर्वाघमर्दनं ॥ प्रायश्चित्तमघौघानां स्तोत्रं व्रतकृते वरं ॥
४९॥ प्रायश्चित्तैः स्तोत्रजपैर्व्रतैर्नश्यति पातकं ॥ ततः कार्याणि संसिद्ध्यै तानि वै भु
क्तिमुक्तये ॥५०॥ पूर्वजन्मार्जितं पापमैहिकं च नरेश्वर ॥ स्तोत्रस्य श्रवणाद्यस्य
सद्य एव विलीयते ॥५१॥ पापद्रुमकुठारोऽयं पापेंधनदवानलः ॥ पापराशि
तमस्तोमभानुर्नेयस्तवो नृप ॥५२॥ मया प्रकाशितं तुभ्यं लोकानुकंपया
स्तवोयं पो मया वाप्तो न तस्यापि तु नाश्नतां ॥५३॥ इति हासमिमं ग्रंथं यः शृणो

तिन्नाद्धिप॥ न तस्य पुण्यमन्तोस्ति वक्तुं शक्तः स्वयं हरिः॥ स्वास्तिनेस्क महारा
ज गंगायां मधुसत्तमे॥ स्नात्वं या मिस माघाते मासोयं माधवो मतान्॥ पप्पत
११ इति श्री पद्मपुराणे पातालखंडे वैशाखमाहात्म्ये अ नारदाख्याने पापप्रशमन
स्तोत्रं नवमोध्यायः॥ ९॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ सूत उवाच॥ पांडुनसु युद्धे तु नत्वा
मुनिं राजा ततो हृष्टः॥ विधिं प्रपच्छ संक्षिप्तं स्नानदानक्रियोचितं॥ १॥ अंबरीष॥
मुने वैशाखमासेस्मिन् को विधिः किंतपोधिकं॥ किंच दानं कथं स्नानं कथं के
शवपूजनं॥ २॥ सूत उवाच॥ विप्रर्षि वसिष्ठस्तु इत्युक्तो नृपः॥ विशेषणोपि पूजा पावि
धिं तीर्थपद्देवदा॥ ३॥ नीमदा॥ मेषसंक्रमणे भानौ माधवे मासि सात्विकः॥ मदा
नद्यां नदीतीर्थे हृदे सरसि निर्झरे॥ ४॥ देवखाते प्रवास्नायाद्यथा प्राप्ते जले द्वि
जो॥ दीर्घिकाकूपवापीषु नियतात्मा हरिं स्मरन्॥ ५॥ मधुमासस्य शुद्धायामे
कादश्यामुपोषितः॥ पंचदश्यां चरेत्स्नानं मेषसंक्रमणे दिवा॥ ६॥ वैशाखस्नाननि

यमं ब्राह्मणानामनुत्तमा॥ मधुसूदनमभ्यर्च्य कुर्यात्स्नानपूर्वकं॥ गा वैशा
खसमाख्यं मासं मेषसंक्रमणेन वै॥ प्रातःसान्निध्यमस्त्यस्यो यनाम मधुसूदन
॥८॥ मधुहन्तुः प्रसादेन ब्राह्मणानामनुग्रहात् निर्विघ्नमस्तु मे पुण्यं वैश
खस्नानमन्वहं॥९॥ माधवे मेषगे भानौ मुरारे मधुसूदन॥ प्रातःस्नानेन मे
देव यथोक्तफलदो भव॥१०॥ यथा ते माधवो मासो वल्लभो मधुसूदन॥ प्रातः
स्नानेन मे देव तस्मिन् फलदो भव पापहन्॥११॥ एवमुच्चार्य तत्तीर्थे पादौ प्रक्षा
ल्य वाग्यतः॥ स्मरन्नारायणं देवं स्नानं कुर्याद्विधानतः॥१२॥ तीर्थं प्रकल्पये
द्विद्वान्मूलमंत्रमिमं पठन्॥ नमो नारायणायेति मूलमंत्र उदाहृतः॥१३॥ दर्भ
पाणिस्तु विधिवत्तर्पयांतः प्रयतो शुचिः॥ चतुर्हस्तसमायुक्तं चतुरस्रसमं ततः॥
१४॥ प्राकाल्यावाहयेद्गंगा मंत्रेणानेन माधव॥ विष्णुपादप्रसूतासि वैष्णवी
विष्णुसंपूजिता॥ पा॥ त्राहि नस्त्वेनसस्तस्मादाजन्ममरणांतिकात्॥ तिस्रः को

इष्टकोद्रकतीर्थं नौबप्रभा भ्रतीत्॥१४॥ हीविष्णुव्यंतनिस्रोरता नितेस
ज्ञान्हवी॥ नादिनी त्येवतेनामदेवेषु नलिनीति च॥१५॥ हंसस्वरूपी च वि
हगा॥ विश्वनाथशिवामृता॥ विद्याधरा महादेवी तथा लोकप्रसादिनी॥१६
हंसभावती नान्हवी च शांता शांतिप्रदायिनी॥ एतानि पुण्यनामानि स्नानका
ले प्रकीर्तयेत्॥१७॥ भवेत्सन्निहिता तत्र गंगा त्रिपथगामिनी॥ सप्तवारा
णि जप्तेन केन संपुट योजिता॥२०॥ मृत्तिकांजलं प्रपबंधुद्धीपं च सम
न्वा॥ स्नानं कुर्यात्प्रसृतं तद्दृष्टं मंत्रविधानतः॥२१॥ अश्वक्रांते रथक्रांते
विष्णुक्रांते वसुंधरे॥ शिरसा धारयिष्यामि रक्षस्व मां पदे पदे॥२२॥ मृत्ति
के हर मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतं॥ त्वया हतेन पापेन सर्वपापैः प्रमु
च्यते॥२३॥ उद्धृतासि वराहेण विष्णुना शतबाहुना॥ नमस्ते सर्वलो

कानां प्रभावपाणि सुव्रतो ॥२७॥ एवं स्नातो ततः पश्च्यादाचम्य चविधा
नतः ॥ ३ यामुनास सीमुक्लैः सुहैतु पवि धाव यत्नु ॥२८॥ ततः स्तोत्र
वां कुर्यात् त्रैलोक्यपावनाय वै ॥ ब्रह्माणं प्रथमं देवं रुद्रं प्रजा
पतीं ॥२६॥२४॥ देवान् पश्चात् तथा नागान् गंधर्वाप्सरसो गुणान् ॥ क्रू
राः सर्पाः सुपर्णाश्च तरवो जंजंतवः ॥२७॥ विद्याधरा जलधरा स्तथैव
५८ वाकाशगामिनः ॥ निराधाराश्च ये जीवा पापकर्मनिताश्च ये ॥२८॥ तेषा
माप्यायनं चैव दीयते सलिलं मया ॥ कृतोपवीती देवेभ्यो निवीती च भवे ५८
न्नरः ॥२९॥ मनुष्यास्तर्पयेद्भक्त्या ऋषिपुत्रान्सुसंयुताः ॥ सनकः सनंदश्चै
वतृतीयश्च सनातनः ॥३०॥ कपिलश्चासुरिश्चैव वोढुः पंचशिखास्तथा ॥ स
र्वेते तीर्थमायांतु मद्दत्तेनांबुना सदा ॥३१॥ मरीचिमत्र्यंगिरसौ पुलस्त्य

पुलहं क्रतुं॥ प्रचेतसं वसिष्ठं च भृगुं नारदमेव च॥३२॥ देवब्रह्मऋषीन्स
र्वान्तर्पयेदक्षतोदकैः॥ अपसव्यं ततः कुर्यात्सव्यं जान्वाच्य भूतले॥३३॥
अग्निष्वात्तास्तथा सोम्या हविष्मंतस्तथोष्मपाः॥ कव्यानलो बर्हिषदस्तथा पि
तामहान्पि॥३४॥ संतर्प्य विधिना सर्वानिमं मंत्रमुदीरयेत्॥ ये बांधवा बांध
वा ये ये जन्मजन्मनि बांधवाः॥ ते तृप्तिमखिला यांतु अस्मत्तोयाभिः वांछि
तः॥ आचम्य विधिवत्सम्यगालिखेत्पद्ममग्रतः॥३६॥ अक्षताद्भि सपुष्पा
भिः सलिलारुणचंदनैः॥ अर्घ्यं दद्यात्प्रयत्नेन सूर्यनामानुकीर्तनैः॥३७॥ नम
स्ते विश्वरूपाय नमस्ते ब्रह्मरूपिणे॥ सहस्ररश्मये नित्यं नमस्ते सर्वतेजसे॥
॥३८॥ नमस्ते रुद्रवपुषे नमस्ते भक्तवत्सल॥ पद्मनाभ नमस्तेस्तु कुंडलश्रम
भूषिता॥३९॥ नमस्तेस्तु सर्वलोकेश सुप्तानामपि बुध्यसे॥ सुकृतं दुष्कृतं
चैव सर्वं पश्यसि सर्वदा॥४०॥ सत्यदेव नमस्तेस्तु प्रसीद मम भास्कर॥

दिवाकर नमस्तेस्तु प्रभाकर नमोस्तु ते ॥४॥ देवस्वरूप नमस्तेस्तु समस्तेशाघद
क्षिणां ॥ द्विजं गां कांचनं स्पृष्ट्वा पश्चात्स्वस्य गृहं व्रजेत् ॥४२॥ आश्रमस्थां ततः पू
ज्य प्रतिमां वापि पूजयेत् ॥ पूर्वं भक्त्यैव गोविंदं गृहे नियतात्मवान् ॥४३॥ पू
जयेद्भक्तितो राजन्नैवेद्यं पत्रं यथाविधि ॥ विशेषादपि वैशाखे ह्यर्घ्यं देयं मधुसू
दने ॥४४॥ सर्वसंवत्सरं पापं हरति स्तेन माधवं ॥ माधवे मासि संप्राप्ते मेष
५० स्थे कर्मसाक्षिणि ॥४५॥ केशवः प्रीयते कुर्यात्केशवव्रतसंचयं ॥४ दृश्यो
दने कृत्वा नित्यं तिलाज्यप्रभृतीन्यपि ॥४६॥ जन्मकोटिसमुद्भूतपा
तकांतकनाशिवा ॥ जलान्नं शार्कपाधेनु तिलधेनुमुखानि चा
वित्तमानेन देयानि दानानीप्सितसिद्धये ॥ वैशाखं सकलं मासी नित्यस्ना ५०
यी जितेंद्रियः ॥४८॥ जपन्हविष्यभुक्शांतः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ एतत्क्रम
योनकमया वित्तमत्र इतः ॥४९॥ माधवे मासि यः कुर्यात्स्नानं तेसर्वमिषि

शं॥ वैशाखे विधिना स्नानं नवर्यं न्तु दादिकेव हि॥५०॥ हविष्यं ब्रह्मचर्यं च भू
शय्या नियमस्थिता:॥ व्रतं दानं तपो वैर मधुसूदनपूजनं॥५१॥ अपि जन्म
सहस्रोत्थं पापं दहति दारुणं॥ यथैव माधवो ध्यातो विनाशयति किल्बिषं॥५२
तथैव माधवे स्नानं नियमेनापि निर्मितं॥ तीर्थेषु चानुदिनं स्नानं तिलैश्च पितृ
तर्पणं॥५३॥ दानं धर्म घटादीनां मधुसूदनपूजनं॥ माधवे मासि कुर्वीत मधु
सूदनपूजनं॥५४॥ तिलोदकं सुवर्णान्नं शर्करां बहुपोहितं॥ पादत्राणात्प
त्रं कुंकुमाद्यां द्विजातिषु॥५५॥ त्रिसंध्यं पूजयेद्दिशं माधवं मधुसूदनं॥
साक्षाद्विमलया लक्ष्म्या समुपेतं समाहितं॥५६॥ सुवर्णं तिलपात्रैश्च ब्राह्म
णान्शक्तितोन्वहं॥ तर्पयेदुदपात्रैर्यो ब्रह्महत्यादिविपोहति॥५७॥ वैशाखे
मासि यः स्नाता भातः नर्यांसमाहितः॥ पूजयित्वा हरिं भक्त्या पुण्यकालोद्भ

वैः स्तुभिः॥५८॥ पूजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या पाबंजा पापवर्जितः॥ तर्पयेद्दस्त्र गो
दानैश्च नैवेद्यैश्च धनिर्संचयेः॥५९॥ अन्याद्धितं यथाशक्ति स्तोकं स्तोकं समाच
रेत्॥ यस्त्वाणि निश्च पुत्रपौत्रो माघासे माधिमाधवे॥६०॥ पूर्णार्चन विधानेन पू
जयेन्मधुसूदनं॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः पितृणां तारयेच्छतं॥६१॥ सजन्म गो
तसाहस्रं न शोकफलदः इवेत्॥ न व्याधिर्भयं तस्य न दारिद्र्यं न बंधनं॥६२
५१ स विष्णुभक्तजापेत धन्यो जन्मनि जन्मनि॥ यावद्युगसहस्राणि शतमष्टोत्त ५८
रं भवेत्॥६३॥ तावत्स्वर्गे वसेद्दिव्य पक्षपात तिष्ठा पुनर्भवेत्॥ अनपले चि विधा च
भोगाढ्यं विहस्य च यथासुखं॥६४॥ माधवस्य प्रसादेन माधवे लीयते ततः॥ अ
पुनाज्जेन प्रवक्ष्यामि समासान्माधवार्चनं॥६५॥ वैदिकं तांत्रिकं वापि मिश्रकं पा
पनाशनं॥ नास्त्यंतो नंतपादस्य पूजाकांडस्य वै हरेः॥६६॥ संक्षिप्तं वर्णयिष्यामि
यथावद्दत्तु वंशगः॥ वैदिकं तांत्रिकं मिश्रं त्रिविधो विधं मतः॥६७

व यागणामि। प्रितो नैव विधिना हविभर्चयेत्।। वैदिको मिश्रितो वापि
वि आदिनां वि। धीयतोर्णानां त्रिकोऽपि सुम संकर: अनुइ रूपा।।पि प्रकीर्तितः।
यथास्व निगमेनोक्तो द्विजत्वं प्राप्य सुव्रत:।।६१।। यथा पुजेत योमस्या
अद्वपात्रा न्वि बोधयेत्।। अर्चयेत्स्थंडिले मौवा सूर्ये प्सु हृदि वा द्विजे
।।७०।। द्रवेण भक्तियुक्तो वा स्वगुरुत्तममामायया।। पूर्वं स्नानं प्रकुर्वीत धौ
तो दंतो ऽगशुद्धये।।७१।। उभयोरपि वस्नानं मं त्रैर्मृदग्रहणादिना।। संध्यो
पास्यादि कर्माणि वेदतं चो दितान वै।।७२।। पूजां तैः कल्पयेत्सम्यक्सं
कल्पः कर्मपावनैः।। शैली दारु [illegible] मयी लौही लेप्या लेख्या च
सैकता।।७३।। मनोमयी मणिमयी प्रतिमाष्ट विधा स्मृता।। चला चलेति
द्विविधा प्रतिष्ठा जीव मंदिरे।।७४।। उद्वासावाहने न स्तः स्थिरायामथ

वार्त्तने॥ अस्थिरायां किं कल्पस्यास्तत्र स्थंडिले तु समवेदयेत्॥७१॥ स्थापने
व विलेप्या यामन्यत्र परिमार्जनं॥ द्रव्यैः प्रसिद्धैर्द्दैवेज्या प्रतिमादिष्व
मायिनः॥७२॥ भक्तस्य च यथालब्धैर्हुधे बहुविधैन पि॥ स्नानालंकार
णं प्रेष्ठमर्च्चायामेव तूद्धव॥७३॥ स्थंडिले तत्त्वविन्यासो वन्हौ वाज्यप्लुतं
५२ हविः॥ सूर्येवाभ्यर्हणं प्रेष्ठं सलिले सलिलादिभिः॥७४॥ श्रद्धयोपहृतं
प्रेष्ठं हमौ भक्तेन वार्यपि। गंधो धूपः सुमनसो क्वा। दीपान्नाद्यं च किं पुनः॥७५
शुचिः संभृतसंभारः प्राग्दर्भैः कल्पितासनः॥ आसीनः प्रागुदग्वर्के अर्चा ५
यां त्वथ सम्मुखः॥७६॥ कृतन्यासकृतान्यासा हर्यंगान्पाणिनामृजेत्॥ कल
शं प्रोक्षणीयं च यथावदुपसाधयेत्॥७७॥ तदभ्यर्द्देवयजनं द्रव्याण्या
त्मानमेव च॥ प्रोक्ष पात्राणि नान्यद्भिस्तद्द्रव्यैश्चापि साधयेत्॥७८॥ पा

था ष्टौ नमनीयार्थं श्रीणि पात्राणि देशिकः ॥ हृदा श्रीवत्से । शिरस्ता मा
पस्या नु ज्ञाप्ति मंत्रयेत् ॥ ८३ ॥ पिंडे वा व्याप्ति सोऽसि द्वहृत्तस्मस्या पद्मनाभ म
अध्वी जीव कल्लांध्याये न्मा । तौ सिद्धि साधनां ॥ ८४ ॥ तथा त्मप्रमृत या पि
ठे न्याप्य स्वं सृज्य तन्मयः ॥ पादाद्यर्घादिषु संस्थाप्य न्यस्ताभिः संसृजयेत् ।
पा । पाद्यस्य ना हृत्पि णां दीत्ता । नु पद्मासा । प्रकल्पयेत् ॥ धर्मादिभिश्च नव
भिः कल्पयेद्विष्टासनं हृदे ॥ ८६ ॥ पद्ममष्टदलं तत्र कर्णिका केशरोज्वलं ॥
तभाभ्यां देवतं चाभ्यां हृदयेन मपि च सिद्धये ॥ ८७ ॥ सुदर्शनं पांचजन्यं गदा
सीषु धनुर्धरं ॥ मुसलं कौस्तुभं माला श्रीवत्सं जानु पूजयेत् ॥ ८८ ॥ नंद
सुनंदं गरुडं प्रचंडं चंडमेव च ॥ महाबलं बलं चैव कुमुदं कुमुदेक्षणं ॥ ८
दुर्गां विनायकं व्यासं । विष्वक्सेनं गुरुं स्तुतान् ॥ रचेस्वरेस्थाने ब्रह्मि

५३

नमूजयेत्पोडशपाणादिभिः॥९०॥ चंदनोशीतकर्पूरकुंकुमागरुवासितैः॥
सलिलैस्नापयेन्मंत्री निस्यं चा वेश्मवेसति॥९१॥ स्वर्णधर्मान्तुवाकेन
महापुरुषविद्यया॥ पौरुषेणापि सूक्तेन सामनीराजनादिभिः॥९२॥ वस्त्रो
पवीतान्नवपापवस्त्रकुगंधलेपनैः॥ अलंकुर्वीत सप्रेमाविष्णुभक्त्योप
योषिताः॥९३॥ पाद्यमाचमनीयं च गंधस्तमनसोत्तमं॥ धूपदीपौ च ह
नादि दद्याद्भक्त्या चकिः॥९४॥ गुडपायससर्पिर्भिः शष्कुल्यापूपमोद
कान्न॥ पयसा दधिसर्पिर्भिर्नैवेद्यं परिकल्पयेत्॥९५॥ अर्घ्यं गोमर्द
नाद्यैं तथा वादित्रवनं॥ अन्यं च गीत नृत्यादि पर्वणीस्यान्न यावहा॥९६
विधिना विहिते कुंडे मेखलायोनिवेदिभिः॥ आग्निमाधाय पवित्र तःसम्
हेन्नपाणिनोदकं॥९७॥ पवित्रं पारिणीपर्युक्ष्य दत्वा दक्षं यथा विधिः॥ पौ

५१

सज्यासायुद्दन्मापि प्रोक्षाप्यावाहयेत्ततः॥ ९८॥ तत्र जांबुनद प्रख्यं दि
व्य-वस्त्रा हं भुजैः॥ लसत्कनकतुंगुंजं शांतं पद्मद्विज लक्षणसत्वं॥ ९९॥ स्फु
रन्नकीरिट कटक कटिसूत्रं वरांगदां श्रीवत्सवैहासं भ्राजत्कौस्तुभ
वनमालिनं॥ १००॥ ध्यात्वा न्नर्दान्यद्यस्मिन्पाणिं हविषा सघृतेन चाः प्रास्पा
ज्य भागौ यथा गौ हुत्वा चाज्यं हुतेद्ध विः॥ १॥ अथ पंचविंशति नमस्कृत्य पार्व
देभ्यो बलिं हरेत्॥ मूलमंत्र जपं कुर्यात् स्मरन्नारायणं हरिं॥ २॥ ह
वीश्मन मुखे चांतिक्ष्यकुर्सेनाय कल्पयेत्॥ मुखवासं सुगंधिनं तां
बूलाद्यान्नपि हरियेत्॥ ३॥ उपगायन्गृणन्विश्वकर्माण्युपसि निषुणन्तु
सत्केश्वांबावपीन्वरुवनमुठ्ठहीशाणि कौमवेनाः॥ ४॥ संत वेस्वा द्व

वै स्तोत्रैः पौराणैः प्राकृतैरपि ॥ स्फटिकाभासी प्रगवन्निति वंदे नटं ड
वत ॥ १०५ ॥ शिवरूपात्याह यो स्तुत्वा वा नौ हुत्स्यां वपनस्वधी ॥ ग १ नं प । हिमा
मीशोप्सीतं हृत्स्थ यता णवाचं ॥ ६ ॥ इति श्रोबं ह्वे ह्रीं शिवस्याः तो पसादे स्वं
उहा तपे चतुर्हा स्यं ज्योतिर्ज्योतिषि तत्स्मनः ॥ ७ ॥ अश्वादि गु पदा पत्र्य
५४ द्रुमा न त्र वा र्च येत ॥ सर्व भू तेश्वात्मनि र्सवस्मिन्नमव स्थितं ॥ ८ ॥ ५४
स्वं किं पापो गपथैः पुमान्वेद कर्ता विकैः ॥ अत्रैव शत्रु पापतः श्रीती थ्ये
त ने विदुः स्यति । सितं ॥ ९ ॥ तामस र्दैर्भिं प्रति व्यापय मंदिरं काये देहं ॥
गुप्तो योनि नि भ्यापि पूजा या गो त्र व स्थितं ॥ ११० ॥ पूजादि नां प्रवा हार्थं
महा पर्व सुस्तथा न्व है ॥ स्वे चापर्ण गु शोप्यामा न्हे हासमा पुज्यमा पु
न ॥ ११ ॥ प्रतिष्ठा पा सर्व भ्रम सभ्यमना पु नन्त्रयो ॥ पूजादि नावहल तो

कैं त्रिविस्ता न्मयना मि पातु ॥१४॥ तमेव नैरूपे सेण साकि योगेन
विंदति ॥१५॥ सक्ति योगेन लभते वं वेतु जपे द्दृ विं ॥१६॥ यत्तल्ल
प्लविजि पानुध्यात्मि धवलै तद्द्व ध्मतद्दै षुजैनै चेतपसा ॥ जितेसुतु ॥ त्रिने
पात्पांतरिद्रिस्यते ॥ सा बुद्धिर्विमलेंदुशंख धवलाभा माधवव्यापिनी
मा वा(पे)मृदुभा (जि)णी प्रतिदिनं या स्तौति नाया यण ॥१७॥ मुल्लमं
त्रेण कर्तव्यौ स्त्रीसुदैवपि प्रजनं ॥ ध्वद्वयाख्यगुरू द्दिष्ट मार्गेण ॥ न्यैश्च
वेल्लवैः ॥१८॥ इदं ते सर्वमाख्यातं णावनं माधवा चैनं ॥ विशेषान्माथ
वेमासिसमे वंकुरुश्चपते ॥१९॥ सूत ॥ इत्येव भाकर्ण्य वचो विचित्रं
पुण्यं पवित्रं विधिनंदनस्य ॥ प्रणम्य बद्धांजलि पाह भाजा सकौतु

णो भागवतप्रधानः ॥ अंबरीषः ॥ समस्तभूमिवलयेश्वरोहमुत्याहता
तो विशुद्धात्मसेवी ॥ गोविंदपादांबुजदृढभक्तिः च्यावितस्तं तोषितभू
५५ मिदेवः ॥ १६ ॥ विख्यातराजोचितवंशपत्ने निर्वर्तयद्धर्मगुणिपदार्था ॥
सौंदर्यज्ञो स्वर्णाह्वयदानशीलः सपुत्रवानास्मि जितारिवर्गः ॥ केना
पि पुण्येन पवित्रबुद्धिर्जातोस्मि नित्यं गुणसंपदाढ्यः ॥ इदं पुनः श्री
शिवपुण्यमूर्तिं लब्ध्वा कुतः शांतिमतीव कांता ॥ १८ ॥ इदं मे सुकृतं स
र्वं पुराजन्मनि बोधितं ॥ सभा द्विजस्य पुण्येन सम्यक्कुसर्वज्ञोसि यथानि ५५
थो ॥ १९ ॥ श्रीनारद ॥ इयं रूपवती नाम वेश्यासीदन्यजन्मनि ॥ साप
तं तवकार्यसीस्सत्व वागाति सुंदरी ॥ २० ॥ वेश्याधर्मेण वर्त्तंते यथादि
ऐनभाग्नीन ॥ कुर्वद्रतिकांत्य कमाणि सुभानि द्विजशासनात् ॥ २१ ॥

देवदासाद् इति ख्यातो हेमकारो महानभूत्॥ पूर्वजन्मनि दैत
स्यांसुनिमर्म्मी ताभुजंगमः॥२३॥ इमं भवंतं स्यां तेन बहूरूप
वति पुनः॥ वृत्यर्थं पापभंधर्मेस्थिताविशानहुर्मर्मा॥२४॥ आक
र्ण्य सैकदाधर्मं वैशाखस्नानसंभवं॥ चक्रे नार्मज्जवृतिमोये
स्नानमेवागतेन वै॥ ओ दानं दत्तवती देशा वेश्या रूपवती तदा
ब्राह्मणाय नमस्कारं भक्त्या॥ इत्यः पुनः सदं॥२५॥ सततं चादेवदास्य
संबोधित स्नेह दयं विता॥ कृतकानुजाति स्नानं माघ मे मासि भाद्र
पं॥२६॥ तत्र त्रेतायुगः स्यादि स्तुतीर्थानि प्राप्यानि मत्तं॥ सुवर्णकारः
सोवान्न देवदासं समाददानुः॥२७॥ वेश्यापोवान्ता उत्तमं कुसुमो वर्ण
मधुसूदन मस्तुतौ॥ पूजयित्वा लोपवानंवैस्तामने तैः संतर्प्य ब्राह्मणान्॥२८

ब्राह्मणाय प्रदास्यामि ब्राह्मणानामतुष्टये॥ दानमेतत्तु नावे
दुपर्यंते तेनैवाक्षयं॥१२॥ अक्षयेति तृतीयायां ब्राह्मणेभ्यः प्रति
पत्तितास्तु क्षौवैशाखमासस्यतद्दक्षयफलप्रदा॥१३॥ अस्यां दा
स्यामि वैहेमं मधुसूदनमव्ययं॥ नारदाः इतितस्यावचकेनो
५९ मधुर्नहे मकारनकौ॥ चक्रे सुवर्णपापांति मामन्यकतस्यातिस्तुदेनं॥
नि सत्यभावेनयधर्मयिमिति वीर्यविवर्जितः॥१४॥ यथोदितस्याहव्यस्य ५९
जातिमालक्षणादुक्तता॥ ददौ सापि विधानेन स्नात्वा विप्राय सुंदरी॥१५
पूजयित्वा ततस्तस्यामक्षय्यायांतियौनृप॥ कालेन कियता वैश्या
सा मृता धर्मनिश्चिता॥ देवदासोपि स ततो मृतस्तीपा पुत्रः स्वयं॥ ते
न पुण्येन नृपाल हेमचौजोन्यजन्मनि॥१५॥ स तदा पापतो महिम लम

ण यत्र तु ॥ स्तुतस्तु तमहा प्राज्ञ जीवतां हि शतं समाः ॥ यद्वय
पुण्य समये भावितो जगतो हितं ॥३॥ वह्नेर्वदत्यो पिब यो
वागमृतं तव ॥ पायं पायं न तृप्याम्ये वयं स्तुतं न तृप्तम ॥ ॥ स्तु
तउवाच ॥ अचाप्युदाहरन्तीममितिहासं पुरातनं ॥ संवादमादि
को उस्य जगत्या जगदीश तु गणट्सहस्राणि को घ्राणि योजनानां
विधाय च ॥४॥ वामपादं कृत्या मूर्त्य छतां हैवमुद्धवा ॥ दिव्यव
र्षसहस्राणि दक्षपादा धारिता मही ॥५॥ धर्मारण्यान प्रसंगेन वि
तावेण तु नः स्वयं ॥ ये वनव सहस्राणि ॥ धर्मो वात्व पवाद्वादश
मासानां बाहिर्दिनशतत्रयं ॥ येषां किंचित्तमं पुण्यं श्रियं चात चके
उभाव विनया न्विताः ॥

५८

त्रेतायुगं त्रयो धर्मो ज्ञानवर्णव्यवस्थितिः ॥ माधवे मासि संभूते न मे माधव रूपिणः

शिव ॥ ७ ॥ पवित्रं कार्तिको मासः तुलासंस्थे दिवाकरे ॥ मकरस्थे र

वौ माघः पुराणे पावनः स्मृतः ॥ ८ ॥ मेषस्थे माधवो मासो भास्करेण

युते बुधैः ॥ मार्गशीर्षोपि मासानां पावनः परिकीर्तितः ॥ ९ ॥ एवं मा

साः पवित्रास्ते वासनाः केपि कीर्तिताः ॥ युगादयो युगांतश्च तथा कल्पा

दयोपरे ॥ १० ॥ सर्वेभ्योप्यधिकं सार्द्धं तेभ्यो देवपावनं ॥ सर्वयज्ञ

समं श्रीमद्दैवं निश्चितमेव हि ॥ ११ ॥ वैशाख उवाच ॥ विधिना विधि

नात्रैव यमजंतिन माधवे । माधवे मासि मां भक्त्या स्तौम्यहं पाज्यो

स्म्यहं सदा ॥ १२ ॥ ह्निवंण्यासो वचाओ हे माधवे तु मधुहंतः ॥ आदि

दैत्यापातु भागे वेमिनो त्वमस्यारिन्मु स्समुद्भूता ॥ १३ ॥ त्रेतायुगी तृतीया

यां शुक्लायां मासि माधवे ॥ प्रवृत्तास्त्रयो धर्माः प्रवृत्तास्ते प्रकीर्ति

ताः ॥ १४ ॥

५८

अक्षयासो न्यते लोके तृतीया हरिवल्लभा॥ स्नाने दाने तथा श्राद्धे जपे
पूर्वजितर्पणे॥१५॥ परिवर्ज्यं तिथिवै विष्णुश्राद्धं कुर्वंति यत्नतः॥ तस्यां द्
दाति दानानि धन्यास्ते धार्मिका नराः॥१६॥ पूजयंति धरे नित्यं मध्वे वैवि
विधैर्जपैः॥ माधवे ये जनैर्यो भास्तो भूस्तोरवि लं फलं॥१७॥ स्नानं दानं
जपो होमस्तपो यज्ञाश्च पादिकं॥ वैशाखे पल्लवं देवि तस्य पुण्यं प
लं भृणु॥१८॥ मन्वंतरादिकाः यस्तु दृशावर्षसपत्न॥ मच्छीनगतास्ते
तु सर्वदुःखविवर्जिता॥१९॥ यद्यपि स्युर्ग्रहाः सर्वे मुद्धितिं गे शने भवः॥
प्रातःस्नानेन वैशाखे सर्वे सौम्या भवंति वै॥२०॥ वैशाखमासि यो विप्राः
भोजयेद्दक्षितस्पनः॥ सिक्तोसिक्ते भवेत्तृप्तिः पितृणां युगसंख्यपा॥२१॥
यच्छंति तत्र मधुपादिकभोजनानि येवायदानन्ति लोके भोजना॥ नि
ज्ज्वांबराणि वरणो विनद्दसणा॥ नि धन्यास्ते वपाशितो हवि रक्षण

निराशा। विरोधादिह हान्न्याति नाम ध्रुस मान्वितां॥ धर्मार्थमहते दीर्घड
जितक्षयहेतवे॥२३॥ एवं कृते च यत्पुण्यं प्राप्यते मनुजैः नरैः। तत्फेन गणि
तुं याति वर्णकोटिशतैरपि॥२४॥ पुत्रपौत्रादि संपत्ति दीर्घायुर्बियशोसित
इहाप्नोति परत्रापि मामेव प्राप्नुयते॥२५॥ अनेकजन्मार्जितपातकाव
ली विलीयते माधव मज्जनेन। जनस्य तस्योपासि पुण्यतीर्थे यथा
विधानं समये न माधवे॥२६॥ यः। पापिस्य ज्यवैशाखं व्रतमन्यदुपा
त्रे॥ स कल्पस्थं महापत्नं तितास्तिलोष्टं हि याचते॥२७॥ स्त्री तज्वा न्या॥ ह वंस
भगवान्पूर्व मादिदेवो वदाद्वि भुः॥ माधवं मास मुद्दिश्य जगति जगती
यथा॥२८॥ किमत्र बहुनोक्तेन न तदस्ति महीसुताः॥ यद्दुष्प्राप्यं भवेन्मा
सि माधवे माधवार्चनात्॥२९॥ स्पष्टं विप्रपुनाश्चन्नमितार्थं परमाद्भुतं॥ ब्र
ह्मणस्य च वसिष्ठ वादीयमस्य च महात्मनः॥३०॥ नामध्यहेशो महायामो ब्राह्म

णां बह्वृचतां ॥ गायमुनयोर्मध्ये पामुनस्य ॥ गिरेर्नयः ॥३१॥ विद्वांसस्तत्र
स्थायिष्टो ब्राह्मणाश्च वसन्ति हि ॥ यथा प्राह यमः किंचित्तु तत्र लक्ष्म ॥ पिमल्ले
॥३२॥ नक्षत्रास्ये मुहूर्ते मे माणं काशजं घासिनाशिकं ॥ ग कृत्तं ब्राह्मणग्राममगतो
ब्राह्मणमानयः ॥३३॥ वसिष्ठगोत्रजं विप्रं नाम तोपहलाकं ॥ रामोनिति
हर्तिविद्वांसमध्यापकमनापतं ॥३४॥ भामन्यमानयेयास्त्वं सगोत्रं तस्य
पार्श्वतः ॥ सहितां तु गुणास्तेन तुल्योध्ययनजन्मन ॥३५॥ आस्ते स्पा च मध्या
विन्द्वैः समस्तैर्वेदसंयमी ॥ तमाप्यपयो द्विर्ह्ण पूजा कार्या हितस्य मे ॥३६
स त्वा प्रातिकुलं पशुन्वकानग्रामशासनं ॥ तमेव वानया मास प्राति सिद्धे
यमेन पः ॥३७॥ वस्मै यमः सम्मुखाय पूजां ब्रह्मा स धर्म वित्तूं ॥ प्रो वचानी
यतामेवसोन्यमानीयतामिति ॥३८॥ स्तुतस्त्वा च ॥ एवमुक्ते ते व च नेध
मेनाजेनसार्द्धं जा ॥ ग वा च धर्मराजानं तां निर्विश्य गमनेन वो ॥३९॥ ब्राह्मणा

८०

कस्मादिह समानीतः कस्मात्प्रेरयसे पुनः ॥ पतु नैवास्स हेतत्र मर्त्यलोके
पुनः प्रभो ॥ ४ ॥ यमः ॥ इह ह्यपि ण्या पुरुषं तुं सांवासः पुण्यवतां भवेत् ॥
अयं मे धर्मराजस्य लोके धर्मेति कीर्तितः ॥ ५ ॥ सौख्यक्ष्मी प्रियं सगर्गो
धर्मराजो हमीश्वरः ॥ पुण्यापुण्यानुसारेण जंतुनां सुखदुःखदः ॥ ६ ॥
पापिनां यमरूपोस्मिन्नृणां निग्रहदायकः ॥ तथा पुण्यवतां सौख्य
स्वर्गदो धर्ममूर्तिमान् ॥ ७ ॥ गंधर्व विप्रहं मध्येव निलयं स्वं यथागतः ॥
अयोपि दशवर्षाणि आयुस्तोपाचे वर्त्तते ॥ ८ ॥ क्षये तस्यायुषः प्राप्ति
लोकस्मास्य प्रभाविष्यति ॥ ब्रुहि वार्द्धं यथा रवेः पंकेन वा किमित्कृत ॥ ९ ॥
ब्राह्मणाऊचुः ॥ यत्न तासु महत्पुण्यं स्वर्गस्याद्य हि तन्मम ॥ सर्वस्याहि प्रमा
णं धर्माधर्म विनिश्चये ॥ १० ॥ यदि देव मयासम्यक् ॥ तव्यं निजमंदि
रं ॥ तन्ब्रूहि कर्मणा येन पतंति नरके नराः ॥ ११ ॥ व्रजंति केन स्वर्गं शत

८०

लं चैव तत्पद्मामोदप्रकीर्तनं ॥८१॥ कीर्तनाद्देवदेवस्य विष्णोरमिततेज
सः ॥ दुःखिनानि विलीयंते तमांसीव दिनोदये ॥८२॥ गाथां गायंति ये नि
त्यं वैष्णवीं भक्तितोषिताः ॥ स्वाध्यायपाठिनो नित्यं ते नराः स्वर्गगामिनः
४३॥ ८३॥ सर्वकर्माणि त्यज्य विष्णुमेव भजंति ये ॥ स्वधर्मनिरताधि
त्मानो नराः स्वर्गगामिनः ॥८४॥ वासुदेवजनासक्तानपि पापरतो जना
न् ॥ नोपसर्पंति वै विघ्ना यमदूताश्च दारुणाः ॥ नान्यत्पश्यामि जंतूनां
विहाय हरिकीर्तनं ॥ सर्वपापप्रशमनं प्रायश्चित्तमनोत्तमं ॥८५॥ पेया
पिताः प्रहृष्यंति प्रियं हत्वा वदंति च ॥ त्यक्तदानफला येऽतु ते नराः स्व
र्गगामिनः ॥८६॥ वर्जयंति हि वास्तव्यं नराः सर्वसिद्धाः स्वपापाः स
र्वस्याभयप्रदातारश्च ते नराः स्वर्गगामिनः ॥८७॥ द्विषतामपि ये हि

षान्नं वर्द्धति कदाचन ॥ कीर्त्तयंति गुणांश्चैव ते नराः स्वर्गगामिनः ॥
॥८५॥ प्रवृत्तौ च निवृत्तौ च श्रुतिशास्त्रोक्तमेव च ॥ आचरंति प्रतीता
ये ते नराः स्वर्गगामिनः ॥८६॥ ये परेषां श्रियं दृष्ट्वा न विवर्द्धंति मत्स
रान्नरा ॥ प्रहृष्टास्त्वभिनंदंति ते नराः स्वर्गगामिनः ॥८७॥ ये भूताः प्रयता
नेष्ठु कर्मणा मनसा गिरा ॥ समर्पयंति वनस्थ म्ये ॥ ते नराः ॥८८॥ यस्मि
६३ न्काः स्मिन्कुले जाता दयावंतो यशस्विनः ॥ सानुक्रोशाः सदाचाराः ॥ ६३
ते नराः ॥८९॥ अज्ञानाच्च यथाज्ञानाद्विधिना निर्मयंति ये ॥ पापोपकारि
णि नराः ते नराः ॥९०॥ निंदितानि न कुर्वंति कुर्वंति चोदितानि च ॥ आ
त्मशक्तिं च विज्ञाय ते नराः ॥९१॥ मनो वाक्कायकैर्धर्मैरर्थार्थैः कुर्वते
सदा मासाधुनां समर्थोपक्षितैर्न्नराः ॥९२॥ समस्ते दैवता तिथिः ॥९३॥

वाचो वेगं मनो वेगं घ्रो वेगमुदरोद्भवं उपस्थ वेगं सहते स स्वर्गी जायते
नरः ॥१३॥ येषां गुणेषु संतोषो रागो येषां श्रुति प्रति ॥ पथ्यमार्ये मतिर्येषां ते
शिष्टा ते ॥१४॥ हतं न हन्ति यः कोपात् द्विषंतं स्तौति मत्सरात्॥ वियामा
नापमानाभ्यां भात्मानं तु प्रसादतः ॥१५॥ मतिं न हन्ति यो लोभान्मनो
न हन्ति कामतः ॥ धर्मं न हन्ति दुःसंसर्गात् स नरः स्वर्गमश्नुते ॥१६॥ एका
दश्यां च विधिवद्व्रतोपवासपरायणाः ॥ शुक्ले सिते तथा पक्षे ते नराः ॥१७॥
माते च सर्वभूतानां मोक्षपथ्यं रोगिणामिव ॥ न स्पृशं सर्वभूतानां
निमित्ते कारणे तिथिः ॥१८॥ ये कारुणी समं किंचित्तापपाणं नावि
द्यते ॥ तस्मुपोष्या विधानेन गुरुषः स्वर्गमाप्नुयात् ॥१९॥ ये कारणौं हि
ये पापं नतं भवति वे द्विजा ॥ नरो निर्धूतकल्मषं स स्वर्गगति माप्नुयात्
१००।

अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च॥ एकादश्युपवासस्य कलां
वो नार्हंति षोडशीं॥१७॥ कृतेन [illegible] सर्वे समर्पयेत् दक्षिणाः॥ इष्टापू
र्तादि यत्कर्म सर्वतीर्थतपांसि च॥१८॥ महादानानि दानानि व्रतं चैष्णव
मेकतः॥ वैष्णवं [illegible] धर्मो धर्मोर्थ [illegible] त्सवः॥१९॥ एकत्र तुलि
५८ ताः [illegible] तु [illegible] हरिवासरमहात्म्यं त्वच्युताच्युत [illegible] ५८
[illegible] शास्त्राणि विशेषेण [illegible] म्यधिकं ततः॥ एवां तु माहात्म्यं [illegible]
[illegible] भुपोषितः॥ [illegible] महोत्सवास [illegible] बालानु॥ उपोषण
तत्तु भो [illegible] पस्य [illegible] नृषि॥ [illegible] एकादश्यामुपवासस्य [illegible] के
साधुनी [illegible] जयपा नैवजयंति पापनाशिनी॥२३॥ विष्णुस्मृतौ [illegible]
ला [illegible] संवद्धिनीपमा॥ [illegible] मार्वउ [illegible]

[OrderDescription]
,CREATED=14.01.20 14:38
,TRANSFERRED=2020/01/14 at 14:49:41
,PAGES=91
,TYPE=STD
,NAME=S0002519
,Book Name=M-2535-JATAKBHARNAM
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF

FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF

FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF

FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF

FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF

FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,